

ANALIZA UČINAKA TRGOVINSKOG RATA IZMEĐU SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA I NARODNE REPUBLIKE KINE

Vidović, Ivan

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:148:637614>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported / Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-24**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet

Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studiji Poslovna ekonomija

Trgovina i međunarodno poslovanje

**ANALIZA UČINAKA TRGOVINSKOG RATA IZMEĐU
SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA I NARODNE
REPUBLIKE KINE**

Diplomski rad

Ivan Vidović

Zagreb, ožujak, 2022.

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet

Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studiji Poslovna ekonomija

Trgovina i međunarodno poslovanje

**ANALIZA UČINAKA TRGOVINSKOG RATA IZMEĐU
SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA I NARODNE
REPUBLIKE KINE**

**ANALYSIS OF THE EFFECTS OF THE TRADE WAR
BETWEEN THE UNITED STATES OF AMERICA AND THE
PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA**

Diplomski rad

Ivan Vidović, 0067544959

Mentor: Izv. prof. dr. sc. Zoran Wittine

Zagreb, ožujak, 2022.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je diplomski rad isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Student/ica:

U Zagrebu, 15. ožujka 2022.

(potpis)

Sažetak i ključne riječi

U ovom radu će se istražiti i analizirati učinci trgovinskog rata između Sjedinjenih Američkih Država i Narodne Republike Kine. Istražit će se i analizirati utjecaj trgovinskog rata na gospodarstvo Sjedinjenih Američkih Država i Narodne Republike Kine, odnosno na najznačajnije makroekonomske pokazatelje navedenih dviju zemalja. U radu će se istražiti i analizirati uzroci koji su doveli do trgovinskog rata, te će se na temelju provedene analize donijeti zaključci i predviđanja o budućem tijeku trgovinskog rata. Osim toga, u radu će se analizirati i instrumenti trgovinske zaštite kao poseban oblik provođenja trgovinskih politika. Kritički će se preispitati i odnos geopolitičke situacije, međunarodne razmjene i gospodarskog rasta uz naglasak na politički utjecaj na gospodarstvo i međunarodnu trgovinu, učinke globalizacije te međuovisnost gospodarskog rasta i međunarodne razmjene. S tom svrhom, putem znanstveno – istraživačkih metoda analize i sinteze, metode indukcije i dedukcije i metode komparacije provest će se sustavni pregled recentne literature, prvenstveno znanstvenih i stručnih radova stranih autora koji su dublje istražili navedenu problematiku. Za potrebe provođenja stolnog istraživanja, koristit će se i javno dostupni podaci iz dostupnih baza podataka državnih institucija.

Rezultati analize pokazuju da ciljevi navedeni od strane Sjedinjenih Američkih Država kao što su smanjenje trgovinskog deficita, povećanje zaposlenosti u proizvodnim djelatnostima, zaštita intelektualnog vlasništva nisu ispunjeni uvođenjem povećanih carina. Također uslijed povećanja carina između Sjedinjenih Američkih Država i Narodne Republike Kine odnosno izbijanja trgovinskog rata došlo do pada na tržištu kapitala, tržištu dionica, smanjena trgovinske razmjene, povećanja cijena. Iako se smanjio uvoz u Sjedinjene Američke Države uslijed povećanja carina došlo je do pada izvoza zbog uzvratnih carina zemalja koje su prvotno bile zahvaćene carinama. Povećanje cijena se odrazilo na smanjenje kupovne moći stanovništva što ima za posljedicu smanjenje štednje i investicija. Na smanjenje investicija utjecala je i sama neizvjesnost te strah od daljnje eskalacije trgovinskog rata. Trgovinski rat odnosno smanjenje izvoza u Narodnoj Republici Kini najviše će utjecati na zaposlenost jer je njihov izvoz radno intenzivan. Trgovinski rat je negativno utjecao na gotovo sve zemlje svijeta putem globalnih lanaca vrijednosti osim na one koje su iskoristile nezadovoljenu potražnju na američkom, kineskom i svjetskom tržištu. U konačnici trgovinski rat utjecao je na smanjenje svjetskog, američkog i kineskog bruto domaćeg proizvoda te na temelju inzistiranja na trgovinskom ratu koji ima samo negativne posljedice za sve zemlje možemo zaključiti da se iza njega krije borba dviju najvećih svjetskih ekonomija za globalnu dominaciju.

Ključne riječi: međunarodna trgovina, geopolitika, instrumenti trgovinske politike, trgovinski rat

Abstract and key words

The aim of this paper is to investigate and analyze the effects of the trade war between the United States of America and the People 's Republic of China. The paper will investigate and analyze the impact of the trade war on the economy of the United States of America and the People's Republic of China, ie on the most important macroeconomic indicators of these two countries. The paper will investigate and analyze the causes that led to the trade war, and based on the analysis, conclusions and predictions about the future course of the trade war will be made. In addition, the paper will analyze the instruments of trade protection as a special form of implementing trade policies, The paper will also critically review the relationship between the geopolitical situation, international trade and economic growth, with emphasis on the political impact on the economy and international trade, the effects of globalization and the interdependence of economic growth and international trade. To this end, through scientific research methods of analysis and synthesis, induction and deduction methods and comparison methods, a systematic review of recent literature, primarily scientific and professional papers of foreign authors who have researched this issue in depth, will be conducted. For the purposes of conducting desktop research, publicly available data from available databases of state institutions will be used.

The results of the analysis show that the goals stated by the United States, such as reducing the trade deficit, increasing employment in manufacturing, and protecting intellectual property, have not been fulfill by the introduction of increased tariffs. Also due to tariff increases between the United States and the People's Republic of China ie the outbreak of the trade war, there was a decline in the capital market, the stock market, reduced trade, and an increase in prices. Although imports to the United States declined due to the increase in tariffs, exports declined due to the reciprocal tariffs of countries that were originally affected by tariffs. The increase in prices affected the reduction of the purchasing power of the population, which resulted in a reduction in savings and investments. The decline in investment was also influenced by uncertainties and fears of further escalation of the trade war. The trade war in the People's Republic of China will have the biggest impact on employment because their exports are labor-intensive. The trade war has negatively affected almost every country in the world through

global value chains except those that have taken advantage of unsatisfied demand in the U.S., Chinese, and world markets. Ultimately, the trade war affected the reduction of world, American and Chinese gross domestic product, and based on the insistence on a trade war that has only negative consequences for all countries, we can conclude that behind it lies the struggle for global dominance between the world's two largest economies.

Keywords: international trade, geopolitics, trade policy instruments, trade war

Sadržaj

1. UVOD.....	2
1.1. Predmet i cilj rada.....	2
1.2. Izvori i metode prikupljanja podataka	2
1.3. Sadržaj i struktura rada	2
2. SUVREMENA MEĐUNARODNA TRGOVINA.....	4
2.1. Trgovinska liberalizacija	4
2.2. Nastanak i uloga Svjetske trgovinske organizacije	6
2.3. Regionalni trgovinski sporazumi	9
3. GEOPOLITIKA, MEĐUNARODNA RAZMJENA I GOSPODARSKI RAST	11
3.1. Politički utjecaj na gospodarstvo i međunarodnu trgovinu	11
3.2. Globalizacija i njen doprinos gospodarskom rastu i trgovini	12
3.3. Nacionalna konkurentna prednost i specijalizacija	14
3.4. Međuovisnost gospodarskog rasta i međunarodne razmjene	16
4. CARINSKA I NECARINSKA OGRANIČENJA KAO INSTRUMENTI TRGOVINSKE POLITIKE.....	19
4.1. Instrumenti trgovinske zaštite	19
4.2. Argumenti za uvođenje trgovinskih ograničenja.....	21
4.3. Carine kao instrument trgovinske zaštite	22
4.4. Nekarinska ograničenja kao instrumenti trgovinske zaštite	25
5. TRGOVINSKI RAT IZMEĐU SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA I NARODNE REPUBLIKE KINE	28
5.1. Uzroci trgovinskog rata.....	28
5.2. Primijenjeni instrumenti trgovinske politike.....	30
5.3. Posljedice trgovinskog rata na gospodarstvo SAD-a	32
5.4. Posljedice trgovinskog rata na gospodarstvo Narodne Republike Kine	35
5.5. Utjecaj trgovinskog rata na globalnu ekonomiju	39
5.6. Mogući scenariji razvoja trgovinskog rata	40
6. ZAKLJUČAK.....	43
Popis literature	45
Popis slika	49
Životopis studenta	50

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

U suvremenom svijetu, sve donedavno, vodeće mjesto u političkom, ekonomskom i vojnom smislu zauzimale su Sjedinjene Američke Države. Bile su lider koji je u posljednjih pedesetak godina uložio znatne napore u liberalizaciju međunarodnih odnosa, multilateralizaciju međunarodne trgovine, jačanje globalne konkurentnosti i uspostavu tržišnog gospodarstva.

Izborom Donalda Trumpa za predsjednika Sjedinjenih Američkih Država 2018. godine dolazi do zaokreta u vanjskotrgovinskoj politici, odnosno usvajanja restriktivne trgovinske politike. Sjedinjene Američke Države uvode niz protekcionističkih mjera s ciljem vlastitog gospodarskog jačanja, te slabljenja gospodarstava svojih važnih trgovinskih partnera. Kao odgovor na protekcionističke mjere trgovinski partneri su uveli odmazde u vidu carinskih i necarinskih protumjera na američki izvoz.

Najveći broj protekcionističkih mjera od strane Sjedinjenih Američkih Država uspostavljen je u vanjskotrgovinskom odnosu s Narodnom Republikom Kinom. Službeno zbog velikog trgovinskog deficita, a neslužbeno (i) zbog gospodarskog rasta i rastućeg geopolitičkog utjecaja Narodne Republike Kine u posljednjih tridesetak godina.

Budući da se radi o vodećim zemljama svijeta u gospodarskom, ekonomskom i vojnom smislu predmet i cilj ovog rada je istražiti i analizirati utjecaj trgovinskog rata na gospodarstvo Sjedinjenih Američkih Država i Narodne Republike Kine. Istražit će se i analizirati posljedice trgovinskog rata na najznačajnije makroekonomske pokazatelje navedenih dvaju zemalja kao što su BDP po stanovniku, zaposlenost, potrošnja, cijena uvoznih dobara, te uvoz i izvoz. U radu će se istražiti i analizirati uzroci koji su doveli do trgovinskog rata, te će se na temelju provedene analize donijeti zaključci i predviđanja o budućem tijeku trgovinskog rata. Osim toga u radu će se analizirati i instrumenti trgovinske zaštite kao poseban oblik provođenja trgovinskih politika. U radu će se i kritički preispitati odnos geopolitičke situacije, međunarodne razmjene i gospodarskog rasta uz naglasak na politički utjecaj na gospodarstvo i međunarodnu trgovinu, učinke globalizacije te međuovisnost gospodarskog rasta i međunarodne razmjene.

1.2. Izvori i metode prikupljanja podataka

Za izgradnju konceptualne teorijske podloge koristit će se sekundarni izvori podataka domaćih i stranih autora, odgovarajuća znanstvena i stručna literatura, časopisi, baze podataka i ostali internetski izvori.

Za provođenje analize koristit će se recentna literatura, prvenstveno znanstveni i stručni radovi stranih autora koji su dublje istražili navedenu problematiku. Za potrebe provođenja stolnog istraživanja, koristit će se i javno dostupni podaci iz dostupnih baza podataka državnih institucija.

Potrebni podatci za izgradnju konceptualne teorijske podloge i provođenje analize prikupljeni su sustavnim pregledom literature, odnosno časopisa, baza podataka i znanstvenih i stručnih radova koji su obradili istu ili slične teme.

1.3. Sadržaj i struktura rada

Rad je podijeljen na šest poglavlja. U prvom poglavlju se definiraju predmet i cilj rada, izvori i metode prikupljanja podataka te sadržaj i struktura rada. Predmet rada je trgovinski rat između Sjedinjenih Američkih Država i Narodne Republike Kine, a cilj rada je istražiti i analizirati učinke trgovinskog rata na gospodarstvo Sjedinjenih Američkih Država i Narodne Republike Kine.

Drugo poglavlje pod nazivom Suvremena međunarodna trgovina podijeljeno je na tri potpoglavlja u kojima se na temelju dostupne literature opisuje i definira trgovinska liberalizacija, zatim nastanak i uloga Svjetske trgovinske organizacije, te će se u zadnjem potpoglavlju obuhvatiti i obraditi regionalni trgovinski sporazumi.

Treće poglavlje bavi se geopolitikom, međunarodnom razmjenom i gospodarskim rastom u kojem se kroz potpoglavlja prikazuje i definira politički utjecaj na gospodarstvo i međunarodnu ekonomiju, obrađuje globalizacija u kontekstu njezinog doprinosa gospodarskom rastu i trgovini, definira nacionalna konkurentna prednost i korist od specijalizacija te će se u zadnjem potpoglavlju utvrditi međuovisnost gospodarskog rasta i međunarodne razmjene.

Carinska i necarinska ograničenja kao instrumenti trgovinske politike obrađuju se u četvrtom poglavlju. U prvom potpoglavlju će se navesti i definirati instrumenti trgovinske zaštite, zatim

će se navesti i objasniti argumenti za uvođenje trgovinskih ograničenja. U četvrtom i petom potpoglavlju će se proučiti carinska i necarinska ograničenja kao instrument trgovinske zaštite.

U petom poglavlju provest će se analiza trgovinskog rata između Sjedinjenih Američkih Država i Narodne Republike Kine. Istražit će se i analizirati koji su stvarni uzroci trgovinskog rata, koji su primijenjeni instrumenti trgovinske politike u trgovinskom ratu. Ustanovit ćemo i sagledati koje su posljedice na gospodarstvo Sjedinjenih Američkih Država i Narodne Republike Kine. U jednom od potpoglavlja obradit će se utjecaj i posljedice trgovinskog rata na globalnu ekonomiju. U zadnjem potpoglavlju će se na temelju provedene analize donijeti zaključci i predviđanja o budućem tijeku trgovinskog rata.

Šesto, a ujedno i zadnje poglavlje rada je zaključak u kojem će se na temelju dostupne literature i provedene analize sumirati bitne spoznaje o učincima trgovinskog rata između Sjedinjenih Američkih Država i Narodne Republike Kine stečene prilikom pisanja ovog rada.

2. SUVREMENA MEĐUNARODNA TRGOVINA

2.1. Trgovinska liberalizacija

Godina 1870. je općenito prihvaćena kao godina početka globalizacije. Mreža bilateralnih sporazuma između različitih zapadnoeuropskih država rezultirala je značajnom liberalizacijom trgovine (Panagariya, 2018).

Prema Svjetskom trgovinskom izvještaju iz 2018. godine (World Trade Organization, 2018) svjetsku ekonomiju kroz povijest oblikovali su razni valovi globalne integracije: (a) prvi val integracije 1815. – 1914., (b) dezintegracija 1914. – 1945. te (c) drugi val integracije 1945. – 2000.

Svaki val integracije potaknut je inovacijama u prometnim i komunikacijskim tehnologijama. Inovacije su smanjile trgovinske troškove kroz širi spektar gospodarskih aktivnosti te posljedično doveli do sve šire i dublje razine integracije i povezanosti između nacionalnih ekonomija (World Trade Organization, 2018).

Prvi val integracije tako je obilježila industrijska revolucija. Napredak u razvoju brodova i navigaciji doveo je do otvaranja novih trgovinskih ruta i pronalaska novih tržišta u Africi, Americi i Aziji. Upravo su brodovi na paru predstavljali prvu revolucionarnu tehnologiju koja je preoblikovala transport 19. stoljeća. Drugu važnu prekretnicu predstavljale su željeznice, rapidno ubrzavajući i smanjujući troškove kopnenog prijevoza na isti način kao što su brodovi na paru smanjivali prekomorske troškove prijevoza. Regionalne i globalne integracije bile sve više komplementarne (World Trade Organization, 2018).

Počivajući na jednostavnim, ali krhkim temeljima prvi val integracije prekinuo je Prvi svjetski rat. Prvi svjetski rat ne samo da je prekinuo daljnju integraciju nego je i nastavio s uništavanjem liberalnog ekonomskog poretka kao i pretpostavkom raširenom u 1800-ima da su tehnologijom vođena integracija i međuovisnost dovoljne za međunarodnu suradnju i mir. Usljed Prvog svjetskog rata trgovina je bila značajno poremećena, zlatni standard je propao, ekonomske kontrole i ograničenja bile su široko rasprostranjene. Europa koja je bila bivša jezgra svjetske ekonomije ostala je razorena i iscrpljena. Iako se 1920-ih zabilježio skroman napredak ka obnovi liberalnog ekonomskog poretka, Velika depresija zadala je razoran udarac od koje se 1930.-e nikad nisu oporavile. Ekonomska nesigurnost hranila je političku

nesigurnost što je rezultiralo porastom političkog ekstremizma, raspadom kolektivne sigurnosti, utrkom za naoružanjem i na kraju izbijanjem Drugog svjetskog rata (World Trade Organization, 2018).

Svjetska trgovinska organizacija u svom trgovinskom izvještaju (2018) prema Findlay-u i O'Rourke-u (2009) navodi da se svjetsko gospodarstvo vratilo procesu reintegracije odnosno da je započeo drugi val integracije nakon Drugog svjetskog rata, vraćajući se na integracijski put koji je prekinut Prvim svjetskim ratom. Prema Maddison-u (2001) svjetska ekonomija rasla je daleko brže između 1950. i 1973. godine nego što je rasla prije 1914. godine (World Trade Organization, 2018). Svjetska trgovina rasla je za gotovo 8 posto godišnje, dok je svjetski BDP po stanovniku rastao za gotovo 3 posto godišnje. Kao i u prošlosti i ovaj je proces integracije bio potaknut daljnjim napredovanjima u prometnoj i komunikacijskoj tehnologiji i brzom opadanju trgovinskih troškova (World Trade Organization, 2018).

Iako je svaki val integracije bio potaknut značajnim napredovanjima u prometnoj i komunikacijskoj tehnologiji primjetna je velika razlika između prvog i drugog vala globalne integracije. Dok je val iz 19. stoljeća bio temeljen na naporima međunarodne suradnje, val 20. stoljeća izgrađen je na temeljima međunarodnih ekonomskih institucija stvorenih u Bretton Woodsu (World Trade Organization, 2018).

Na Bretton Woodskoj konferenciji održanoj 1944. godine odlučeno je o osnivanju tri organizacije: Svjetske banke za obnovu i razvoj (IBRD), Međunarodnog monetarnog fonda (MMF) i Međunarodne trgovinske organizacije (ITO). Statut Međunarodne trgovinske organizacije usvojen je na konferenciji u Havani održanoj 1948. godine. U tome su sudjelovale 23 zemlje članice. Ciljevi Havanske povelje bili su vezani uz unapređenje i proširenje međunarodne trgovine na osnovi multilateralizma i nediskriminacije, a trgovinska pitanja bi se uredila po određenim načelima. No, nije ratificirana od strane američkoga Kongresa pa nikada nije ni osnovana. Umjesto toga 30. listopada 1947. godine u Ženevi potpisan je GATT (General Agreement on Tariffs and Trade, Opći sporazum o carinama i trgovini), koji je stupio na snagu 1. siječnja 1948. godine (Jurčić i sur. 2017). Međutim, kako Međunarodna trgovinska organizacija nikada nije zaživjela, GATT je evoluirao i postao kišobranom budućih pregovora oko trgovinske liberalizacije. U okviru GATT-a provedeno je i uspješno završeno ukupno 8 rundi pregovora, u oko 50 godina, s tim da je zadnja od navedenih, takozvana Urugvajska runda, rezultirala stvaranjem Svjetske trgovinske organizacije (WTO) 1995. godine (Bilas i sur. 2020).

Danas se trgovinska liberalizacija zbiva na različitim razinama: na globalnoj pod okriljem Svjetske trgovinske organizacije (WTO-a), regionalnoj stvaranjem regionalnih integracija,

odnosno sklapanjem regionalnih trgovinskih sporazuma te na bilateralnoj razini (Panagariya, 2018).

Multilateralna trgovinska liberalizacija predstavlja smanjenje ograničenja slobodnoj trgovinskoj razmjeni. Povezana je uz djelovanje GATT-a i kasnije WTO-a (Jurčić i sur. 2017). Prednosti multilateralnih sporazuma ogledaju se u činjenici da je lakše postići smanjenje carina putem multilateralnih sporazuma nego unilateralnom politikom, jer mobilizira izvoznike za slobodnu trgovinu te pomaže vladama da zaobiđu destruktivne trgovinske ratove (Grgić i Bilas, 2008).

Paralelno s multilateralnom liberalizacijom svjetske trgovine tekla je i preferencijalna trgovinska liberalizacija koja je vezana uz trgovinske aranžmane prema kojima pojedine zemlje međusobno smanjuju carine. Zemlje dogovaraju preferencijalne trgovinske aranžmane (engl. Preferential Trade Agreements PTAs) u kojima međusobno smanjuju carine, ali ne i prema ostatku svijeta. Princip najpovlaštenije nacije u sklopu GATT-a zabranjuje ovakve aranžmane. Formiranje PTA je dopušteno ako rezultira slobodnijom razmjeni među dvjema zemljama (Jurčić i sur. 2017).

2.2. Nastanak i uloga Svjetske trgovinske organizacije

Novi međunarodni ekonomski sustav zamišljen je tako da počiva na trima organizacijama, Međunarodnom monetarnom fondu - MMF, Međunarodnoj banci za obnovu i razvitak – MBOR i Međunarodnoj trgovinskoj organizaciji (Matić i Lazibat, 2001) .

Jedna od te tri organizacije morala je postupno otkloniti prohibitivna i opće postojeća ograničenja koja su drastično smanjila međunarodnu trgovinu i efikasno sprečavati njihovu obnovu. Morala je zatim obnoviti i sustav multilateralne trgovine te pronaći mehanizme za trajan proces njezine liberalizacije. Uz to brinula bi se i za stvaranje uvjeta i načina za ravnopravno i trajno uključivanje svih zemalja u međunarodnu trgovinu, rješavala bi nastale sporove, itd. Osnivanje Međunarodne trgovinske organizacije, treće iz zamišljene trijade organizacija koja bi bila zadužena za navedena pitanja u to se vrijeme pokazalo neostvarivim. Nažalost, postupak ratifikacije povelje Međunarodne trgovinske organizacije nije bio tako uspješan. Naime, većina je zemalja u tekstu otkrila ponešto što je ugrožavalo njihove nacionalne interese, tako da u zadanom roku nije prikupljen potreban broj ratifikacija. Konačan je neuspjeh označilo odbijanje ratifikacije u američkom Kongresu. Nije stvoreno ono što se htjelo već je

stvoren, „Opći sporazum o carinama i trgovini“, General Agreement on Tariffs and Trade, skraćeno GATT, najviše o čemu se međunarodna zajednica u tom trenutku uspjela usuglasiti (Matić i Lazibat, 2001). GATT je usvojen u listopadu godine 1947. potpisivanjem “Protokola o privremenoj primjeni”. (Matić i Lazibat, 2001).

Iako je GATT zamišljen kao multilateralni sporazum o smanjenju carina, a ne kao međunarodna organizacija, on je s tijekom godina uspješno 'transformirao' - na pragmatičan i inkrementalni način u neku vrstu međunarodnu organizaciju (Bossche, 2008).

GATT-ov je proces liberalizacije započeo u razdoblju hladnog rata, preživio je proces dekolonizacije i pojavu velikog broja novih neovisnih zemalja, prilagodio se stvaranju Europske unije i drugih asocijacija, izrastanju novih trgovačkih sila i propasti komunizma, da bi završio u vremenu tranzicije i globalizacije, vlastitom transformacijom i prepuštanjem daljeg tijeka procesa liberalizacije svjetske trgovine novostvorenoj organizaciji. Tako je izvorni GATT, koji se danas naziva GATT 1947, pravno, prestao postojati, ali su njegova ključna pravila i postignuća, sada uključena u multilateralni sporazum GATT 1994., nastavila živjeti u okviru WTO (Matić i Lazibat, 2001).

Svjetska trgovinska organizacija, World Trade Organization - WTO, osnovana je sporazumom koji su 15. travnja 1994. godine u Marrakeshu u Maroku, potpisali ovlaštene predstavnici 125 zemalja sudionica Urugvajskog kruga multilateralnih pregovora (Matić i Lazibat, 2001).

Svjetska trgovinska organizacija osnovana je i započela je s radom 1. siječnja 1995. godine (Bossche, 2008). Svijet je konačno dobio i onu nedostajuću kariku iz trijade organizacija za upravljanje svjetskim gospodarskim i financijskim sustavom (Matić i Lazibat, 2001). Najmlađa je od svih glavnih međunarodnih međuvladinih organizacija, a ipak je nedvojbeno jedna od utjecajnijih u ovim vremenima ekonomske globalizacije (Bossche, 2008).

Temeljne razlike između GATT i WTO-a su u tome što je GATT predstavljao međunarodni multilateralni sporazum, a WTO organizaciju koja ima svoje organe i tijela; GATT je bio zamišljen kao privremeni sporazum, dok su sporazumi koje potpisuju članice WTO-a trajni i potpuni dokumenti; GATT je pokrивao isključivo trgovinu robom, dok WTO pokriva i usluge i intelektualno vlasništvo. Efikasnost sustava za rješavanje sporova je znatno bolja i brža kod WTO-a nego kod GATT-a (Jurčić i sur. 2017). Rješavanje sporova između članica u WTO precizno je definirano, institucionalizirano i brzo, a osiguran je i mehanizam za izvršenje donesenih odluka. GATT nije imao tako precizne i razrađene mehanizme, pa je uvijek prijetila

moгуćnost da gubitnička strana, posebno ako se radilo o moćnoj članici, jednostavno ne prizna presudu i odbije njezina izvršenja, tvrdeći kako odluka nije zasnovana na tekstu Sporazuma (Matić i Lazibat, 2001).

Ključni cilj Svjetske trgovinske organizacije jest dalji razvitak sustava slobodne multilateralne trgovine. U zaključcima iz Marrakesha navodi se da su zadaci WTO: osiguravati provedbu već sklopljenih i svih budućih multilateralnih sporazuma, organizirati nove trgovinske pregovore o daljoj liberalizaciji nacionalnih tržišta, razmatrati i nadzirati trgovinske politike zemalja članica, osigurati međunarodno sudište za rješavanje trgovinskih sporova i razlika između zemalja članica, surađivati s ostalim organizacijama važnim za globalnu ekonomsku politiku, pomagati i pružati tehničku pomoć zemljama u razvoju i slabije razvijenim zemljama i poštovati i promicati norme za zaštitu ljudskog okoliša (Matić i Lazibat, 2001).

Načela koja promiče i zagovara Svjetska trgovinska organizacija su: načelo nediskriminacije u trgovini, načelo transparentnosti i predvidivosti trgovinskih politika i načelo dalje liberalizacije i sve lakšeg pristupa tržištima (Matić i Lazibat, 2001).

Što se tiče strukture Svjetske trgovinske organizacije, Ministarska konferencija je najviše tijelo u strukturi WTO-a koje odlučuje o pitanjima multilateralnih trgovinskih sporazuma (Jurčić i sur. 2017). Ministarska konferencija se sastoji od predstavnika svih članica; najčešće predsjednika država, ministara vanjskih poslova ili resornih ministara, ovisno o predmetu rasprave. Sastaje se najmanje jedanput svake dvije godine i odluke donosi konsenzusom. Ministarske konferencije su ovlaštene obavljati sve funkcije WTO, poduzimati sve mjere potrebne za ostvarenje tih funkcija i na zahtjev članice donositi odluke iz područja svih multilateralnih sporazuma. Svakodnevne tekuće poslove Svjetske trgovinske organizacije obavlja Opće vijeće (General Council) koje djeluje i kao opunomoćenik ministarskih konferencija u razdoblju između dvaju zasjedanja. U tom se smislu Vijeće također sastaje i djeluje i kao Tijelo za kontrolu trgovinskih politika članica i kao Arbitražno tijelo. Članovi su vijeća veleposlanici članica pri WTO i voditelji državnih delegacija u Ženevi ili predstavnici poslani iz zemalja članica. Zasjeda po potrebi, a najmanje dvomjesečno (Matić i Lazibat, 2001).

Kod Tijela za rješavanje sporova bilo bi dobro istaći kako se dva članka GATT-a (članci 22. i 23.) bave problemom rješavanja sporova među članicama, a 1995. godine donesen je i mehanizam rješavanja sporova (engl. Dispute Settlement Mechanism -- DSM) (Grgić i Bilas, 2008). Nesuglasice rješavaju na sljedeći način. Ako neka članica WTO-a (prije GATT-a) ima pritužbe na ponašanje neke druge, one se najprije pozivaju da nesuglasice riješe pregovorima. Ako to nije moguće, ustanovljuje se grupa eksperata, izabranih uglavnom iz zemalja koji nisu

upletene u raspravu, koja istraži slučaj. Na temelju toga grupa eksperata ocjenjuje je li zemlja koja je prijavljena postupala sukladno sa svojim obvezama iz ugovora koji je potpisala. Na nalaz grupe eksperata svaka zemlja u sporu može uložiti priziv Apelacionom tijelu, koje onda svoj nalaz prosljeđuje Odboru za rješavanje sporova (Dispute Settlement Body). Ono daje mišljenje i preporuke za rješenje spora. Ako zemlja koja je prijavljena ne promijeni svoju politiku (npr. nastavi ograničavati uvoz zemlji koja ju je prijavila), ona mora platiti odštetu oštećenoj zemlji ili, ako neće, oštećena zemlja dobiva suglasnost od WTO-a da izvrši odmazdu (Babić i Babić, 2008).

2.3. Regionalni trgovinski sporazumi

Usporedo s multilateralnim trgovinskim sustavom, posljednjih 30 godina primjetan je trend znatne proliferacije regionalnih trgovinskih sporazuma (RTS) (Bilas i sur. 2020).

Regionalni trgovinski sporazumi preferencijalni su trgovinski aranžmani koji favoriziraju njihove članove smanjenjem trgovinskih zapreka ispod razine smanjenja u multilateralnom sustavu (Nsour, 2008).

Opći sporazum o trgovini i carinama (GATT) prema članku XXIV prepoznaje da je cilj regionalnih trgovinskih sporazuma olakšati svjetsku trgovinu te da je ovaj cilj unaprijeđen uključivanjem svih trgovačkih sektora (Nsour 2008).

Nsour (2008) prema radu James H. Mathis, Regional trade agreements in the GATT/WTO, article XXIV and the internal trade requirement 140 (2002) navodi kako je više autora izjavilo da razloge pristupanja zemalja u regionalne trgovinske sporazume vide u „prekomjernom“ broju sudionika u GATT-u odnosno u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji koji je otežao trgovinske pregovore, velikom jazu između gospodarstava članica čini donošenje odluka još težim, glavni igrači međunarodne trgovine favoriziraju regionalizam te empirijski dokazi pokazuju da je regionalizam ekonomski i politički koristan.

Ciljevi i motivi sklapanja regionalnih sporazuma mogu varirati, ali svima je zajedničko smanjivanje barijera trgovini među članicama potpisnicama regionalne integracije i diskriminacija trgovine s drugim zemljama nečlanicama integracije (Grgić i Bilas, 2008).

Najjednostavnije integracije samo uklanjaju carine na intra integracijsku trgovinu, ali mnoge idu i dalje od toga pa proširuju liberalizaciju na investicije i drugo. Najdublje integracije imaju

za cilj ostvarivanje ekonomske unije i uključuju zajedničku konstrukciju izvršne i ostalih vlasti (Grgić i Bilas, 2008).

Ovisno o dubini integracije razlikujemo šest tipova ekonomskih integracija, a to su: slobodno trgovinsko područje, carinska unija, jedinstveno tržište robe, zajedničko tržište, monetarna unija i ekonomska unija.

Formiranjem zone slobodne trgovine, kao što je npr. EFTA zemlje sudionice ukidaju sve carine u međusobnoj trgovini, ali svaka zemlja zadržava svoju vlastitu carinsku strukturu u razmjeni sa zemljama izvan zone. Ako su carine različite, postoji opasnost da se roba koja potječe iz zemlje izvan unije uveze u zemlju s visokom carinom indirektno kroz zemlju članicu s niskom carinom, no taj se problem može riješiti uvođenjem certifikata o podrijetlu robe (Babić i Babić, 2008).

U carinskoj uniji zemlje članice idu korak dalje te formiraju zajedničku vanjskotrgovinsku politiku (Grgić i Bilas, 2008).

Daljnji je korak u razvoju ekonomske integracije stvaranje zajedničkog tržišta koje ima sve karakteristike carinske unije, ali osim toga omogućuje još i slobodno cirkuliranje rada i kapitala među zemljama članicama (Babić i Babić, 2008).

Najviši stupanj ekonomske integracije jest stvaranje ekonomske zajednice u kojoj zemlje članice osim ukidanja carina na međusobnu razmjenu i slobodnog kretanja proizvodnih čimbenika među zemljama članicama, idu i korak dalje usklađivanjem svih mjera ekonomske politike, prije svega monetarne i fiskalne (Babić i Babić, 2008).

Alisa i sur., (2017) u istraživačkom radu navode da regionalni trgovinski sporazumi mogu biti korisno sredstvo u promicanju rasta. Regionalni trgovinski sporazumi strukturiraju trgovinu na način koji može povećati domaći proizvodni kapacitet, promicati harmonizaciju standarda prema gore, poboljšati institucije, uvesti tehničku stručnost na domaće tržište i povećati povlašteni pristup poželjnim tržištima. To su ishodi koji bi mogli koristiti ekonomijama u razvoju općenito, a posebno najmanje razvijenim zemljama.

3. GEOPOLITIKA, MEĐUNARODNA RAZMJENA I GOSPODARSKI RAST

3.1. Politički utjecaj na gospodarstvo i međunarodnu trgovinu

Od najranijih ekonomskih pravaca pa sve do najaktualnijih, razvoj ekonomske misli uvijek je pratio turbulentne društveno-gospodarske odnose. Svaka epoha razvoja društva i gospodarstva obilježena je razvojem novih ekonomskih teorija koje su naglašavale nedostatke one prethodne, istodobno nudeći bolje modele za ekonomske probleme (Dekanić i sur., 2020).

Iako je tehnološki napredak sam po sebi ključan čimbenik povećanja međunarodne trgovine i ekonomske integracije, isti je nedovoljan. Naime, politički kontekst kao i vrste politika koje se provode jednako znače kao i sam tehnološki napredak (World Trade Organization, 2018). Tako ovisno o društveno gospodarskoj situaciji i vrstama politika imamo zagovornike potpunog liberaliziranja trgovine, ali i onih koji se zalažu za ograničavanje trgovine. U realnosti sve države interveniraju u većoj ili manjoj mjeri odnosno postoje razdoblja jače liberalizacije i razdoblja jačeg protekcionizma u međunarodnoj razmjeni (Grgić i Bilas, 2008).

Nakon Drugoga svjetskog rata, globalno gospodarstvo ušlo je u fazu koju je obilježio nikad veći rast i razvoj međunarodne razmjene: ne samo dobara, već i usluga, ljudi te kapitala. Takav rast trgovine do kraja 20. stoljeća utjecao je na promjenu ukupnih društvenih i gospodarskih odnosa, što je rezultiralo pojavom pojmova poput "globalizacija" i "regionalizacija". Međutim, Velika recesija 2008. godine započela je razdoblje usporavanja ekspanzije svjetske trgovine i jačanje otpora prema liberalizaciji nacionalnih gospodarstava. Iako u početku slab, takav otpor se u posljednjih nekoliko godina naglašava kroz promjene u političkoj sferi društva (Dekanić i sur., 2020).

Bilas i sur. (2020) navode prema Sheldon i sur. (2018) da je izbor Donalda Trumpa za predsjednika SAD-a rezultirao usvajanjem ekonomskog nacionalizma u obliku merkantilizma. Pred kraj 2017. godine Donald Trump pokrenuo trgovinski rat s drugom najvećom ekonomijom svijeta Kinom s klasičnim protekcionističkim mjerama s ciljem njezina usporavanja. Na drugoj strani vrši se pritisak na međunarodne institucije, prije svega Svjetsku trgovinsku organizaciju (WTO), Međunarodni monetarni fond (IMF) zato što njihova sadašnja pravila omogućuju brzi uspon Kine (Jurčić, 2020). U tom smislu, sljedeći predsjednički izbori u SAD-u mogu rezultirati

novim predsjednikom, različitih stavova, koji bi se odlučio na prethodnu politiku SAD-a prema WTO-u i trgovinskom sustavu (Bilas i sur., 2020).

Drugi primjer došao je u obliku BREXIT-a, kojim se Velika Britanija želi "osloboditi" sve veće integritanosti i ovisnosti o Europskoj uniji, pogotovo u pogledu migracija i trgovinskih tokova (Dekanić i sur., 2020).

Iz svega navedenom može se zaključiti da su gospodarstvo i međunarodna trgovina pod snažnim utjecajem politike i složenih društveno gospodarskih odnosa. Nastanak, djelovanje i daljnji razvoj međunarodnih institucija, međunarodne razmjene te gospodarstava je pod direktnim utjecajem državnih politika koje se vode s ciljem zaštite nacionalnih interesa.

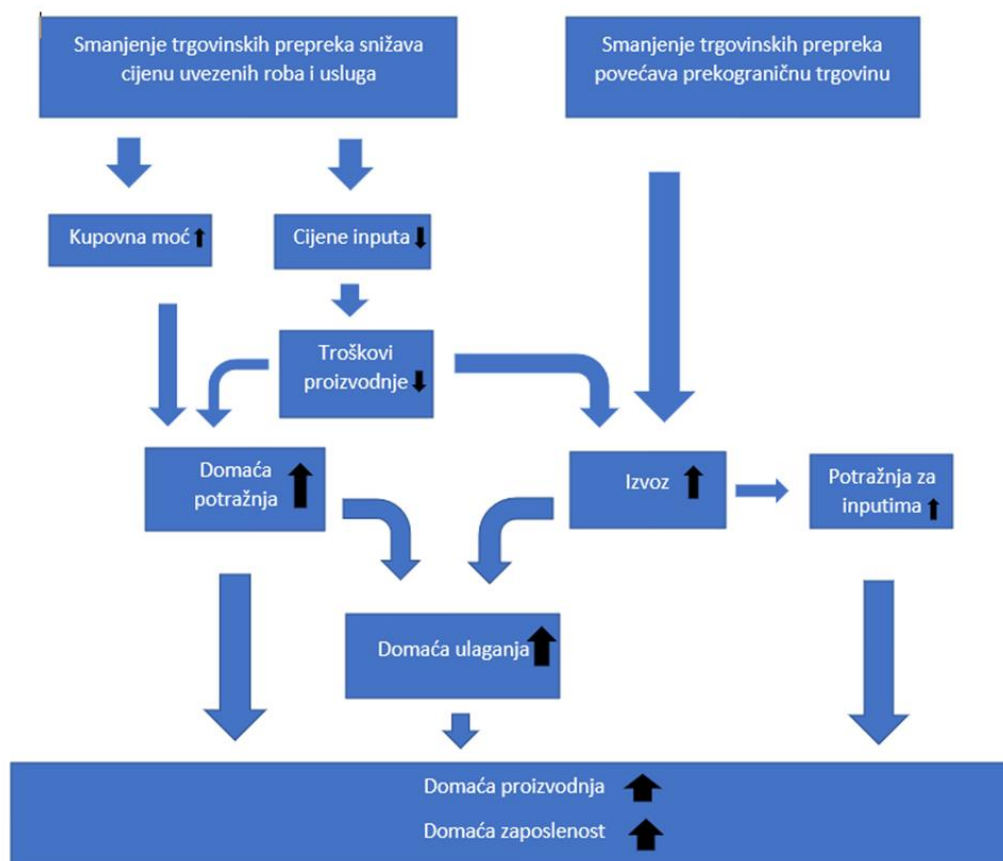
3.2. Globalizacija i njen doprinos gospodarskom rastu i trgovini

Globalizacija nije nova pojava već da je prisutna stotinama godina (Stevens, 2007), no Jurčić (2020) ističe da ako bismo htjeli opisati razvoj svijeta posljednjih pedesetak godina jednom riječju, to bi bila: globalizacija. Proces kroz koji su se smanjivale ili potpuno micale prepreke većoj suradnji različitih zemalja, iz svih dijelova svijeta, zemalja koje imaju različitu povijest i kulturu, različite tradicije i vrijednosti, i različite prirodne specifičnosti i razine razvijenosti.

Bilas i sur. (2020) navode prema Rennenu i Martensu (2003) kako je teško pronaći zadovoljavajuću definiciju globalizacije, s obzirom na kompleksnost njenog fenomena. Smatraju da globalizacija predstavlja interaktivnu koevoluciju milijuna tehnoloških, kulturoloških, ekonomskih, društvenih i trendova zaštite okoliša. U svom istraživanju, utvrdili su kao glavne dimenzije ekološku, političku i tehnološku.

Globalizacija je revolucija koja je po opsegu i značaju usporediva s Industrijskom revolucijom, ali dok se Industrijska revolucija odvijala tijekom stoljeća, današnja globalna revolucija odvija se pred našim očima kroz desetljeće ili dva (Salvatore, 2013). U skladu s tim Grgić i Bilas (2008) navode da je tek politika i tehnologija u posljednjih nekoliko desetljeća dovela do ubrzanja i produbljivanja globalne međuovisnosti i integracije (Grgić i Bilas, 2008).

Slika 1. Utjecaj globalizacije

Izvor: Bilas i sur. (2020)

Globalizacija povezuje svjetska gospodarstva putem trgovine, protoka kapitala, inovativnih prilika i kulturnih veza (Shahbaz i sur., 2017), odnosno proces globalizacije učinio je sve dijelove svijeta na cijeloj zemaljskoj kugli međusobno zavisnijima više nego ikad (Jurčić, 2020). Kao posljedica globalizacije došlo je do porasta obujma međunarodne trgovine po višoj stopi nego što je rasla globalna ekonomija. Porastao je i međunarodni tijek kapitala, poradi ukidanja ili smanjivanja kontrola kretanja kapitala, uključujući inozemna izravna ulaganja koja danas imaju važnu ulogu i u razvijenim i u slabije razvijenim zemljama (Grgić i Bilas, 2008). Proces globalizacije je stvorio uvjete da se gotovo sve može proizvoditi i prodavati bilo gdje na zemaljskoj kugli. Proizvodnja ide tamo gdje su troškovi proizvodnje najmanji, prodaje se tamo gdje se ostvaruju najviši profiti, a profiti se knjiže tamo gdje su porezi najmanji (Jurčić, 2020).

Bilas i sur. (2020) navode prema Petersonu (2017) da je globalizacija dovela do bolje distribucije oskudnih proizvodnih faktora, a što je rezultiralo pozitivnim učincima na ekonomski rast svih uključenih zemalja, međutim, došlo je do promjena u oskudnosti unutar

samih zemlja, a što je uzrokovalo i promjene cijena, kako proizvoda, tako i pobjednika uslijed globalizacije unutar zemlje.

Bilas i sur. (2020) navode prema Petersonu (2017) kako je globalizacija puno više od same međunarodne trgovine odnosno da međunarodna trgovina predstavlja ključni element globalizacije. Isto tako navode da kao rezultat uklanjanja prepreka međunarodne trgovine, troškovi prekogranične trgovine se smanjuju, a time i tržišne cijene razmijenjenih roba. Navedeno ima za rezultat smanjenje pozitivnih učinaka na ekonomski rast i zaposlenost u zemljama koje trguju.

Bitno je istaći kako postoje i zagovornici i oponenti globalizacije koji smatraju da posljedice navedenih pojava i postojanje međunarodnih institucija nose više negativnih nego pozitivnih efekata. Negativne posljedice globalizacije su: međunarodno širenje brojnih bolesti kao rezultat pojačane mobilnosti ljudi i životinja, prijetnja prijenosa financijskih kriza; kriminal, terorizam kao globalna prijetnja, prijetnja nacionalnim i regionalnim kulturama i identitetu (Grgić i Bilas, 2008). Bilas i sur. (2020) navode prema Guinigundo (2018) problem potencijale distribucije koristi globalizacije koje su među mnogim zemljama nejednake.

Globalizacija 4.0, kao nova faza globalizacije, tek poprima svoj oblik. Kao i prethodne faze i ovu će oblikovati kombinacija upravljačkih odluka i tehnoloških razvoja. Za što veću efikasnost, potrebno je nadograditi sustav globalne suradnje i domaćeg upravljanja (Bilas i sur. 2020).

3.3. Nacionalna konkurentna prednost i specijalizacija

Nacionalno blagostanje se stvara, a ne nasljeđuje (Porter, 1990).

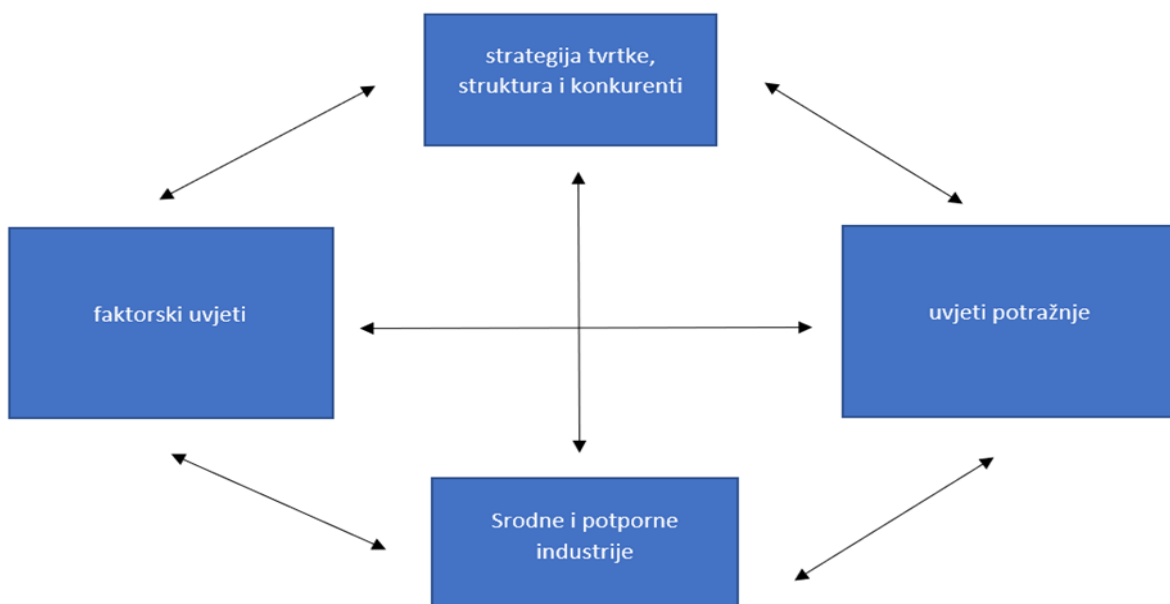
Međunarodna konkurentnost je „vruća” tema današnjice (Grgić i Bilas, 2008) stoga je nacionalna konkurentnost postala je jedna od središnjih preokupacija vlade i industrije u svakoj naciji (Porter, 1990). Debate se svode uglavnom na traženje odgovora na pitanje kako pojedina zemlja može stvoriti i održati konkurentnost spram svjetskih predvodnika u određenoj industriji (Grgić i Bilas, 2008). Ipak, uz sve rasprave, debate i pisanja o toj temi, još uvijek ne postoji uvjerljiva teorija koja bi objasnila nacionalnu konkurentnost. Štoviše, ne postoji čak ni prihvaćena definicija pojma "konkurentnost" koja se primjenjuje na naciju. Iako je pojam konkurentne tvrtke jasan, pojam konkurentne nacije nije (Porter, 1990).

Definiranje konkurentnosti neke zemlje puno je teže nego nekoga poduzeća ili industrije. Postavlja se pitanje koji kriterij uzeti u obzir: znači li to, primjerice, da sva poduzeća neke zemlje i industrije moraju biti konkurentna? (Grgić i Bilas, 2008).

Porter (1990) je brojne determinante nacionalne konkurentnosti svrstao u četiri kategorije, koje pojedinačno i kao sustav čine dijament nacionalne prednosti, igralište koje svaka nacija uspostavlja i vodi za svoje industrije. Te kategorije su:

- Faktorski uvjeti - položaj države u faktorima proizvodnje, poput kvalificirane radne snage ili infrastrukture, neophodan za nadmetanje u određenoj industriji.
- Uvjeti potražnje - priroda potražnje na domaćem tržištu za proizvodom ili uslugom u industriji.
- Povezane i podržavajuće industrije - prisutnost ili odsutnost u državi industrije dobavljača i drugih srodnih industrija koje su međunarodno konkurentne.
- Čvrsta strategija, struktura i rivalstvo - uvjeti u državi koji upravljaju načinom na koji se tvrtke stvaraju, organiziraju, njima upravlja, kao i priroda domaćeg rivalstva.

Slika 2. Porterov dijagram

Izvor: (Porter, 1990)

Konkurentnost nacije ovisi o sposobnosti njene industrije za inovacije i nadogradnje. Kako se osnova natjecanja sve više premještala na stvaranje i asimilaciju znanja, uloga nacije je rasla. Konkurentna prednost stvara se i održava visoko lokaliziranim postupkom. Razlike u vrijednostima, kulturi, ekonomskim strukturama, institucijama i povijesti doprinose konkurentnom uspjehu (Porter, 1990).

Nijedna nacija ne može niti će biti konkurentna u bilo kojoj ili čak u većini djelatnosti. U konačnici, nacije će uspjeti u određenim industrijama jer je njihovo kućno okruženje najperspektivnije, dinamično i najizazovnije (Porter, 1990).

Međunarodna trgovina omogućuje zemlji da poveća vlastitu produktivnost eliminirajući potrebu da se unutar zemlje proizvode sva dobra ili usluge. Zemlja se zbog toga može specijalizirati u onim industrijama u kojima su njezina poduzeća relativno produktivnija nego strani konkurenti i uvoziti dobra ili usluge u kojima su njezina poduzeća manje produktivna. Tako se resursi kanaliziraju od manje produktivnih poduzeća i industrija u više produktivne što vodi porastu prosječne razine produktivnosti neke zemlje (Grgić i Bilas, 2008).

Ekonomija obujma daje poticaje za specijalizaciju ako se jedinični troškovi smanjuju s povećanjem proizvodnje. Ekonomija obujma je važna jer utječe na konkurentnu strukturu industrije. Postoji interna i eksterna ekonomija obujma te eksterna ekonomija obujma nastaje pri višoj razini outputa cijele industrije umjesto poduzeća. Trošak po jedinici ovisi o veličini industrije. Dolazi do stvaranja lokalnih klastera poduzeća, a poduzeća klasterizacijom dobivaju sljedeće:

- specijalizirane ponuđače (novi proizvodi i posebna oprema)
- radnike specijaliziranih znanja
- prelijevanje znanja (znanje je važan input u visoko inovativnoj industriji)
- specijalno znanje potječe od: istraživanja i razvoja, neformalnih izmjena informacija i ideja (Grgić i Bilas, 2008).

3.4. Međuovisnost gospodarskog rasta i međunarodne razmjene

Međunarodna trgovina je svojim rastom bila lokomotiva rasta globalne proizvodnje (Jurčić, 2020). Za razliku od Jurčića (2020), Grgić i Bilas (2008) ističu da je Kravisll u svom djelu *Trade as a Handmaiden of Growth* pak smatrao da je trgovina samo sluškinja razvoju (engl.

handmaiden of growth) i da je prije posljedica nego uzrok ekonomskog rasta. Držao je da je trgovina samo jedan od mnogo faktora koji dovode do ekonomskog rasta, a njezin utjecaj ovisi o mnogim uvjetima i internim faktorima.

Razmjenu bilo unutarnju ili vanjsku treba uvijek promatrati u sklopu cjelokupnog procesa funkcioniranja gospodarstva, jer je ona njegov sastavni dio. Nacionalno gospodarstvo je živi organizam, koji može biti zdrav, ali i bolestan. Problemi koji se u bilo kojoj fazi procesa reprodukcije pojave, odražavaju se i na ostale faze. Tako se problemi koji se pojave u procesu proizvodnje odražavaju na razmjenu i na potrošnju. I problemi koji nastaju u fazi razmjene odražavaju se na proizvodnju i potrošnju. Proces reprodukcije se, kao što znamo, može podijeliti na četiri međuvizna dijela: proizvodnja, raspodjela, razmjena i potrošnja (Babić i Babić, 2008).

Domaće gospodarstvo može ostvariti koristi od razmjene na različite načine. Jedan od najpoznatijih je korištenje komparativnih prednosti. Zemlja se specijalizacijom u proizvodnji gdje će koristiti prednosti u produktivnosti rada i relativnom obilju nekog proizvodnog resursa može razmjenom dosegnuti razinu potrošnje i izvan prostora omeđenog njezinom krivuljom transformacije, dakle više nego u autarkiji. Drugi način jesu uštede od veće proizvodnje, jer se pristupom većem tržištu ostvaruju troškovne uštede povećanjem proizvodnje i smanjenjem jediničnih fiksnih troškova (economies of Scale). Osim toga, međunarodna trgovina utječe i na širenje najefikasnijih tehnologija po svijetu (imitiranjem). Na koncu, uvoz omogućuje potrošačima u zemlji da povećaju svoje blagostanje tako da kupe jeftinije i raznovrsnije proizvode iz inozemstva. Na taj način uvoz povećava konkurenciju na domaćem tržištu i potiče povećanje efikasnosti domaćih potrošača (Babić i Babić, 2008).

Povećanje količine faktora proizvodnje i tehnički napredak u zemlji rezultiraju pomicanjem krivulje proizvodnih mogućnosti dalje od ishodišta i utječe na vanjsku trgovinu ovisno o tome jesu li faktori usmjereni u proizvodnju izvoznih ili uvoznih dobara te o potrošnji nacije kako njezin nacionalni dohodak raste (Salvatore, 2013).

Ovisno o usmjerenosti možemo govoriti o više modela rasta. Ako proizvodnja nacionalne robe za izvoz raste više od proizvodnje uvozne robe u stalnim relativnim cijenama, tada rast teži ka većem proporcionalnom širenju trgovine i kaže se da je rast izvozno usmjeren. Inače je uvozno usmjeren rast ili neutralan. Povećanje proizvodnje ima neutralan trgovinski učinak ako dovodi do iste brzine širenja trgovine, odnosno dolazi do rasta proizvodnje izvozne i uvozne robe za isti postotak (Salvatore, 2013).

Što se zapravo događa s opsegom trgovine u procesu rasta, ovisi o neto rezultatu tih učinaka proizvodnje i potrošnje. Ako i proizvodnja i potrošnja rastu, opseg trgovine širi se proporcionalno brže od proizvodnje. Ako se i proizvodnja i potrošnja smanjuju, obujam trgovine smanjuje se proporcionalno manje od proizvodnje, a može čak i apsolutno opadati. Ako proizvodnja raste, a potrošnja pada ili obrnuto, što će se dogoditi s opsegom trgovine ovisi o neto učinku ove dvije suprotstavljene sile. U vrlo rijetkim slučajevima su i proizvodnja i potrošnja neutralni te tada trgovina raste istom brzinom kao i proizvodnja (Salvatore, 2013).

4. CARINSKA I NECARINSKA OGRANIČENJA KAO INSTRUMENTI TRGOVINSKE POLITIKE

Slobodna trgovina maksimizira svjetsku proizvodnju i donosi korist svim zemljama. Međutim, praktički sve države nameću određena ograničenja slobodnom protoku međunarodne trgovine. Budući da se ta ograničenja i propisi bave trgovinom oni su općenito poznati kao trgovinska politika (Salvatore, 2013).

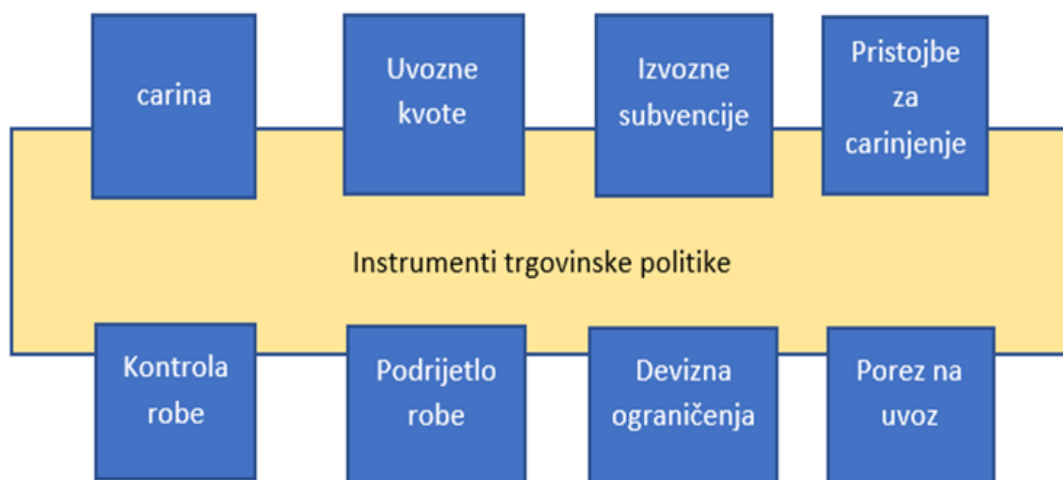
Trgovinska politika je skup ekonomsko-političkih mjera neke zemlje kojima se diskriminira roba kojom se trguje preko granice. Tako može biti:

- diskriminacija protiv uvoza (protekcijonizam): carine, kvote, antidamping
- diskriminacija protiv izvoza: izvozne pristojbe
- diskriminacija protiv stranih investitora: kapitalne kontrole
- diskriminacija protiv stranih radnika: vize, kvalifikacijska selekcija
- diskriminacija u korist izvoza: izvozne subvencije
- diskriminacija u korist uvoza: precijenjena valuta (Grgić i Bilas, 2008).

4.1. Instrumenti trgovinske zaštite

Postoje brojni instrumenti trgovinske politike i dijele se na carinske i necarinske instrumente trgovinske zaštite (Grgić i Bilas, 2008). Ekonomske politike kojima se ograničava sloboda tokova međunarodne ekonomske razmjene mogu djelovati mehanizmom cijena (carine, prelevmani, avansi), ili ograničavanjem količina (kontingenti, kvote), ili pak deviznim ograničenjima (Babić i Babić, 2008). Odabir adekvatnog instrumenta obično se svodi na izbor između carina te necarinskih ograničenja (Grgić i Bilas, 2008).

Slika 3. Instrumenti trgovinske politike

Izvor: (Grgić i Bilas, 2008)

Grgić i Bilas (2008) ističu da se treba odlučiti koju trgovinsku politiku treba provoditi, ili aktivnu ili pasivnu zaštitnu politiku te treba li udovoljiti kriterijima zaštitne politike, što često u praksi nije bio slučaj. Najvažniji kriteriji zaštitne politike jesu:

- kvalitativni kriterij
- kvantitativni kriterij
- instrumentalni kriterij
- vremenski kriterij (Grgić i Bilas, 2008).

Kvalitativni kriterij bi trebao odgovoriti na pitanje što štiti, odnosno koje proizvode ili sektore proizvodnje. Kvantitativni se svodi na odgovor na pitanje koliko visoku stopu zaštite uvesti. Nadalje, potrebno je odlučiti kojim instrumentima štiti (instrumentalni kriterij) te kako dugo štiti, mijenjati intenzitet zaštite ili ne (vremenski kriterij) (Grgić i Bilas, 2008).

4.2. Argumenti za uvođenje trgovinskih ograničenja

Postoje brojni argumenti kojima se želi opravdati primjena zaštitne trgovinske politike odnosno određenog instrumenta trgovinske zaštite (Grgić i Bilas, 2008).

Ograničavanje slobode u međunarodnoj razmjeni argumentira se različitim razlozima o potrebi zaštite domaćih sektora narodne privrede, a time i domaće zaposlenosti (Babić i Babić, 2008).

Uvođenje ograničenja u međunarodnoj razmjeni opravdava nesavršenošću domaćeg i/ili međunarodnog tržišta. Nesavršenosti tržišta postoje uslijed monopolističkih i monopsonističkih elemenata i kada nije zadovoljen uvjet Paretovog optimuma. Najznačajniji argumenti za uvođenje ograničenja međunarodnoj razmjeni utemeljeni na nemobilnosti proizvodnih faktora i otpornosti njihovih cijena na sniženje, nesavršenosti tržišta proizvoda, nesavršenosti tržišta proizvodnih faktora i argumentu mlade industrije (Jurčić i sur., 2017).

U literaturi se najčešće navode ovi argumenti za uvođenjem zaštite u neko gospodarstvo:

- patriotizam
- zaštita od jeftine strane radne snage
- izjednačavanje uvoznih i domaćih cijena
- povećanje državnih proračunskih prihoda
- redistribucija dohotka
- povećanje nacionalnog blagostanja
- popravljjanje uvjeta trgovine
- nacionalna zaposlenost i smanjenje nezaposlenosti
- poboljšanje trgovinske bilance
- nacionalna sigurnost i obrana
- neuspjeh domaćeg tržišta
- zaštita mlade industrije
- kompenzacije dampinških cijena (Grgić i Bilas, 2008).

4.3. Carine kao instrument trgovinske zaštite

Carina je najstariji instrument vanjskotrgovinske politike, to je oblik posrednoga poreza (Jurčić i sur. 2017). Carina je najvažnija vrsta ograničenja trgovine u povijesti. Carina je porez koji se naplaćuje na robu kojom se trguje kada prelazi nacionalnu granicu (Salvatore, 2013). Carina "stvara" razliku između tržišne (svjetske) cijene dobra i cijene koju plaćaju domaći subjekti (potrošači, proizvođači i država). Ukupan učinak djelovanja carine na blagostanje društva je negativan i predstavlja (engl. deadweight loss) u gospodarstvu (Jurčić i sur. 2017).

Carinska se zaštita provodi primjenom carinskih stopa na vrijednost uvezene robe (carinsku osnovicu), a prema carinskoj tarifi. Ako se u ukupno naplaćeni prihodi od carina stave u odnos s vrijednošću uvezene robe u nekom razdoblju, može se doći do stope ostvarene carinske zaštite (Grgić i Bilas, 2008).

Carine se prema smjeru kretanja mogu podijeliti na uvozne, izvozne i tranzitne, prema načinu odmjeravanja na specifične, ad valorem i kombinirane carine, prema učincima koje želimo postići na fiskalne i zaštitne, prema ekonomsko-političkoj namjeri na preferencijalne, diferencijalne, prohibitivne, retorzivne, kompenzatorne i antidampinške carine (Jurčić i sur. 2017).

Carine mogu biti ad valorem, specifične ili kombinirane. Carina ad valorem izražava se kao fiksni postotak vrijednosti robe kojom se trguje (Salvatore, 2013). Ad valorem carina zadržava svoju zaštitnu ulogu i u uvjetima inflacije jer se naplaćuje u postotku od vrijednosti robe (Grgić i Bilas, 2008). Specifična carina plaća se po fizičkoj jedinici robe kojom se trguje. Kombinirana carina je kombinacija ad valorema i specifične carine (Salvatore, 2013).

Također su u upotrebi sljedeće stope carinske zaštite:

- neponderirana prosječna carinska stopa
- ponderirana prosječna carinska stopa
- prohibitivna nominalna carinska stopa
- efektivna stopa zaštite (Grgić i Bilas, 2008).

Neponderirana prosječna carinska stopa ne uzima u račun relativno značenje svake robe, za razliku od ponderirane prosječne carinske stope gdje je svaka carinska stopa za pojedinu robu ponderirana udjelom pojedine robe u uvozu zemlje. Prohibitivna nominalna carinska stopa je takva stopa koja je toliko visoka da spriječi uvoz robe u zemlju. Efektivna stopa zaštite uzima

u obzir promjene u dodanoj vrijednosti pojedinoga sektora (relativno prema slobodnoj trgovini) zbog uspostavljene strukture zaštite intermedijarnih i finalnih proizvoda (Grgić i Bilas, 2008).

Grgić i Bilas (2008) navode da prema Cordenu postoje četiri koncepta carinske zaštite:

- nominalna zaštita
- efektivna zaštita
- neto efektivna zaštita
- totalna zaštita.

Nominalna carinska zaštita utječe na promjenu strukture potrošnje, jer utječe na povećanje cijena uvoznih finalnih proizvoda (Babić i Babić, 2008). Stopa nominalne zaštite mjeri postotak povećanja domaće cijene zbog carine i utjecaj na potrošnju (Grgić i Bilas, 2008).

Jurčić i sur. (2017) navode kako je nominalna carinska zaštita zaštita gotovih uvoznih proizvoda. Ona štiti domaću proizvodnju od vanjske konkurencije i utječe na promjenu strukture potrošnje zbog povećanja cijena uvoznih finalnih proizvoda.

Nominalna carinska stopa (t) jest (Grgić i Bilas, 2008):

$$t = \frac{p' - p}{p}$$

gdje je:

p' cijena koja uključuje carinu

p cijena na slobodnom tržištu.

Da bismo analizirali utjecaj strukture carina na alokaciju resursa u proizvodnji među pojedinim proizvodnim sektorima, treba izračunati stopu zaštite svakog proizvodnog sektora posebno. Takvu stopu carinske zaštite pojedinog sektora zovemo stopa efektivne carinske zaštite. Osnovna je svrha efektivne carinske zaštite da rasvijetli učinke zaštitne strukture na pravac relokacije proizvodnih faktora među sektorima (Babić i Babić, 2008).

Jurčić i sur. (2017) definiraju efektivnu zaštitu kao carinsku zaštitu pojedinoga sektora gospodarstva. Za razvoj koncepta efektivne zaštite zaslužni su J. E. Meade, B. Balassa i M. Corden 1960-ih godina.

Stopu efektivne carinske zaštite nekog sektora dobit ćemo ako razliku između carinske stope na uvoz proizvoda sektora i carinske opterećenosti jedinice njegove finalne proizvodnje

podijelimo s dodanom vrijednošću po jedinici finalne proizvodnje. Stopa efektivne zaštite nekog sektora ovisi, dakle ne samo o stopi nominalne carine na uvoz proizvoda tog sektora, nego i o stopi carine na uvoz intermedijarnih proizvoda utrošenih u tom sektoru i o direktnom i indirektnom udjelu uvoznih intermedijarnih u jedinici vrijednosti finalnih proizvoda tog sektora dakle o ukupnom uvoznom koeficijentu tog sektora (Babić i Babić, 2008).

Razlika između stope efektivne i nominalne carinske zaštite postoji zbog različite carinske stope na uvoz finalnih i intermedijarnih dobara i udjela intermedijarnih dobara u domaćoj proizvodnji:
$$e = \frac{t - m \times C}{1 - m}$$

pri čemu je e efektivna carinska zaštita sektora, t nominalna carinska stopa na uvoz gotovih proizvoda sektora, m udio intermedijarnih dobara u domaćoj proizvodnji, C carinska stopa na uvoz intermedijarnih dobara (Jurčić i sur. 2017).

Nominalna carinska stopa važna je za potrošače (jer pokazuje za koliko se cijena finalne robe povećava kao rezultat carine), efektivna carinska stopa važna je proizvođačima jer ukazuje na to koliko je zaštita stvarno osigurana za domaće prerađivače robe koja je konkurentna uvozu (Salvatore, 2013).

Optimalna carina je ona carinska stopa koja maksimizira neto dobit koji proizlazi iz poboljšanja uvjeta razmjene zemlje u odnosu na negativni učinak koji proizlazi iz smanjenja obujma trgovine (Salvatore, 2013). Prema tome, iako se polazi od toga da slobodna trgovina osigurava viši stupanj blagostanja za svijet kao cjelinu, pojedina zemlja može iskoristiti svoj monopolni položaj i uvođenjem carine povećati stupanj svoga blagostanja iznad razine koju postiže u uvjetima slobodne trgovine (Grgić i Bilas, 2008). Odnosno, polazeći od položaja slobodne trgovine, kako nacija povećava svoju carinsku stopu, njezina se dobrobit povećava do maksimuma (optimalna carina), a zatim opada kako se carinska stopa podiže iznad optimalne (Salvatore, 2013). Jedino velika zemlja može povećati blagostanje uvođenjem carine poboljšanjem uvjeta razmjene jer može utjecati na svjetske cijene (Jurčić i sur. 2017).

Uz kontrolu uvoza, država se može odlučiti za interveniranje na izvoznjoj strani. Mala zemlja može sniziti cijenu svog izvoznoga proizvoda na domaćem tržištu u odnosu prema cijeni na svjetskom tržištu oporezujući izvoz izvoznom carinom. Osnovni motivi za uvođenje izvoznih carina:

- prihodi proračunu
- smanjenje domaće cijene izvoznom proizvodu

- mišljenje da potrošači (i prerađivači) plaćaju previsoku cijenu
- potreba za povećanjem ponude tog proizvoda na domaćem tržištu (Grgić i Bilas, 2008).

Izvozne carine često primjenjuju zemlje u razvoju na svoj tradicionalni izvoz (poput Gane na kakao i Brazila na kavu) kako bi postigle bolje cijene i povećale prihode. Zemlje u razvoju oslanjaju se uvelike na izvozne carine kako bi povećale prihode zbog njihove jednostavnosti naplate (Salvatore, 2013).

Postoji ograničenje primjeni tog instrumenta. Izvozna carina ne može sniziti cijenu niže od autarkične razine. Tada izvoz nestaje i ta mjera de facto postaje izvozna zabrana (Grgić i Bilas, 2008).

4.4. Necarinska ograničenja kao instrumenti trgovinske zaštite

Necarinska ograničenja vanjske trgovine predstavljaju ograničenja slobodne razmjene, pretežito uvoza, a da nisu carine. Njihova uporaba je višestruko porasla nakon značajnoga sniženja carina djelovanjem GATT-a, a kasnije WTO-a i često su kritizirana jer ograničavaju slobodnu razmjenu što je u suprotnosti s načelima multilateralnoga okvira svjetske trgovine (Jurčić i sur. 2017).

Babić i Babić (2008) ističu da osim carinskih ograničenja slobodne međunarodne razmjene postoji vrlo široka lepeza necarinskih ograničenja. Tu spadaju kvote (količinska ograničenja), tehničke regulacije i standardi (npr. u telekomunikacijskoj opremi, prehrambenim proizvodima i sl. zdravstveni i sigurnosni standardi), pravila za carinsku osnovicu i zakoni o investicijama (npr. ograničenje udjela stranog vlasništva u domaćem poduzeću).

Sva necarinska ograničenja mogu se svrstati u 3 grupe: mjere usmjerene na zaštitu domaćega gospodarstva od vanjske konkurencije, mjere koje se koriste za probleme koji nisu vezani uz trgovinu, ali se koriste za ograničavanje trgovine i mjere ekonomske politike koje se uvode iz razloga koji nisu vezani uz trgovinu, ali dovode do promjena u vanjskoj trgovini (Jurčić i sur. 2017).

Kvota je najvažnija necarinska trgovinska zapreka. To je izravno kvantitativno ograničenje količine robe koja je dopuštena za uvoz ili izvoz (Salvatore, 2013). Jurčić i sur. (2017) navode da je kvota i najpoznatija necarinska trgovinska zapreka.

Kvota je apsolutna granica izražena vrijednosno ili količinski, do koje neko gospodarstvo može uvoziti odnosno izvoziti u određenome razdoblju (Jurčić i sur. 2017). Razlikujemo uvozne i izvozne kvote. Ako se kvotom ograničava ukupna trgovina neke robe ili usluge sa svijetom, kvota je globalna ili ne diskriminatorna. Kad je dosegnut limit određen kvotom, neovisno iz koje zemlje je roba daljnja trgovina prestaje. Ako se kvota razlikuje prema zemljama podrijetla ili odredišta robe ili usluge, kvota je selektivna ili diskriminatorna (Babić i Babić, 2008).

Uvozne kvote mogu se koristiti za zaštitu domaće industrije, za zaštitu domaće poljoprivrede i / ili iz razloga platne bilance. Uvozne kvote bile su vrlo česte u zapadnoj Europi neposredno nakon Drugog svjetskog rata. Otada su uvozne kvote praktički koristile sve industrijske države kako bi zaštitile svoju poljoprivredu, a zemlje u razvoju za poticanje supstitucije uvoza proizvedenih proizvoda i iz razloga platne bilance (Salvatore, 2013). Uvozna kvota podiže domaću cijenu, omogućuje rast domaćoj proizvodnji, smanjuje potrošnju i uvoz te preraspodjeljuje dohodak od potrošača prema proizvođačima (Grgić i Bilas, 2008). Postojanjem kvote može doći do slabljenja motivacije domaćih poduzeća za inoviranje jer im je osiguran udio na domaćem tržištu. Kvota može stvoriti domaću monopolnu moć, a time i visoke domaće cijene bez utjecaja inozemne konkurencije koja bi oborila cijenu. Može imati za posljedicu još veće smanjenje blagostanja ako troškovi padaju u inozemstvu, ali ne u zemlji (Grgić i Bilas, 2008). Vlada ostvaruje prihod ako prodaje dozvole za uvoz do veličine kvote, domaći uvoznici ostvaruju prihod ako im vlada podijeli uvozne dozvole, strani izvoznici ostvaruju prihod formirajući kartel dok domaći uvoznici međusobno konkuriraju (Jurčić i sur. 2017).

Dobrovoljno ograničavanje izvoza odnosi se na slučaj kada zemlja uvoznica navodi drugu državu da smanji svoj izvoz robe "dobrovoljno", pod prijetnjom viših sveobuhvatnih trgovinskih ograničenja, kada taj izvoz prijete cijeloj domaćoj industriji (Salvatore, 2013). Babić i Babić (2008) ističu da jednu posebnu vrstu selektivne kvote predstavlja dobrovoljno ograničenje izvoza koje se bilateralno dogovara zbog bitno narušene ravnoteže u vanjskotrgovinskoj bilanci. U bilateralnim razgovorima partner koji ima deficit u vanjskoj trgovini nastoji ishoditi dobrovoljno ograničenje izvoza od strane suficitarnog partnera, da ne bi morao posezati za uvođenjem kvote. Grgić i Bilas (2008) navode da je učinak količinskog ograničenja izvoza na uvoznju zemlju onakav kao što je učinak uvozne kvote ili carine, uz to da

rentu uzima strana zemlja. Stoga su izvozne kvote lošije za uvoznju zemlju nego njezine obične uvozne restrikcije.

Osim uvođenja carine, domaća se proizvodnja može povećati i uvoz smanjiti pomoću subvencije proizvođačima koja se daje iz proračuna i porezom na potrošnju. Dakle, uz mjere restrikcije, postoje i mjere poticanja (Grgić i Bilas, 2008). Izvozne subvencije izravna su plaćanja (ili odobravanje poreznih olakšica i subvencioniranih zajmova) nacionalnim izvoznicima ili potencijalnim izvoznicima i / ili zajmovi s niskim kamatama stranim kupcima za poticanje izvoza države (Salvatore, 2013). Izvozna subvencija (premija) rabi se kao poticaj izvoznicima da izvoze više tako da im podiže domaću cijenu izvoznog proizvoda s obzirom na svjetsku cijenu (Grgić i Bilas, 2008). Subvencija je poticaj izvoznicima da izvoze više, ona podiže cijenu i za proizvođača i za potrošača tako da potrošači žele manje trošiti, dok proizvođači proizvoditi i izvoziti više. Suprotno carini, nema ograničenja u primjeni ovoga instrumenta, osim veličine državnoga proračuna (Jurčić i sur. 2017). Cijena izvoznika efektivno raste, cijena koju plaćaju domaći potrošači raste jer se manje robe prodaje na domaćem tržištu dok cijena koju plaćaju potrošači drugih zemalja pada. Subvencija košta i plaćaju je rezidenti u obliku viših poreza (Grgić i Bilas, 2008). Izvozna subvencija smanjuje potrošačev probitak i povećava proizvođačev probitak. Dobitak proizvođača je veći od gubitka potrošača. Međutim, ta mjera je skupa. Kad se uzme u obzir trošak subvencije (novi izvoz puta jedinična subvencija) krajnji efekt je negativan: izvozna subvencija ne podiže blagostanje (izvozni prihod je manji od troška) (Grgić i Bilas, 2008). Kao takve, izvozne se subvencije mogu smatrati jednim od oblika dampinga. Iako su izvozne subvencije međunarodnim sporazumom ilegalne, mnoge ih države pružaju u maskiranim i ne tako maskiranim oblicima. Na primjer, sve glavne industrijske države stranim kupcima izvoza daju zajmove s niskim kamatama za financiranje kupnje putem agencija kao što je američka Export-Import Banka (Salvatore, 2013).

5. TRGOVINSKI RAT IZMEĐU SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA I NARODNE REPUBLIKE KINE

5.1. Uzroci trgovinskog rata

Tijekom posljednja dva desetljeća došlo je do značajnog rasta ekonomske moći Narodne Republike Kine. Kina je 2015. godine postala lider u izvozu robe i neizostavan igrač u globalnoj trgovini (Kapustina i sur., 2020). Rast ekonomske moći Narodne Republike Kine rezultirao je porastom političkog utjecaja, vojnih snaga i tehnološke moći (Zhang, 2018), međutim Amerika i dalje drži vodeću poziciju na tržištima dionica, kredita, energije i robe te su Sjedinjene Američke Države ostale dominantna sila u globalnom gospodarstvu (Kapustina i sur., 2020).

Brojni akademici uključujući Mearsheimera (2014) predviđaju da će daljnji uspon Kine ugroziti globalnu dominaciju Sjedinjenih Američkih Država i da je sukob između velikih sila neizbježan (Zhang, 2018). Vizija dominacije Sjedinjenih Američkih Država u globalnom gospodarstvu ugrožena je s rastućom neravnotežom u trgovinskom odnosu s Narodnom Republikom Kinom, razvojem i porastom visokotehnoloških tvrtki sa sjedištem u Narodnoj Republici Kini i povećanjem izvoza kineskih ulaganja (Kapustina i sur. 2020)

Američki predsjednik Donald Trump još tijekom svoje predizborne predsjedničke kampanje kritizirao je vanjskotrgovinsku politiku svoje zemlje. Isticao je veliki trgovinski deficit u trgovinskom odnosu s Narodnom Republikom Kinom za koji je smatrao da je posljedica manipulacije tečaja kineske valute i nepoštene trgovinske prakse koju primjenjuje Narodna Republika Kina. Istragu je otvorio i Ured američkog trgovinskog predstavnika (USTR). Ured američkog trgovinskog predstavnika utvrdio je da su kineska djela, politike i prakse povezane s prijenosom tehnologije, intelektualnim vlasništvom i inovacijama nerazumne i diskriminirajuće te opterećuju trgovinu u SAD-u (USTR, 2018). U suradnji odnosno na prijedlog Ureda američkog trgovinskog predstavnika američki predsjednik Donald Trump prvo je povisio carine na čelik i aluminij da bi zatim u travnju 2018. objavio popis kineskih proizvoda koji će pretrpjeti dodatnu pristojbu na uvoz, ekvivalentnu 50 milijardi dolara. Nakon početnog povećanja carina od strane Sjedinjenih Američkih Država ubrzo je uslijedio jednak odgovor njihovih trgovinskih partnera što je rezultiralo eskalacijom trgovinskih odnosa.

Autori znanstvenih radova se slažu oko uzroka trgovinskog rata između Sjedinjenih Američkih Država i Narodne Republike Kine. Većina autora navodi sljedeće razloge kao glavne uzroke ili poticaje za trgovinski rat, a to su: trgovinski deficit Sjedinjenih Američkih Država, rast vojnih i visokotehnoloških mogućnosti Narodne Republike Kine i prisilni prijenos američke tehnologije odnos krađa intelektualnog vlasništva. Navedene uzroke možemo svrstati u dvije međusobno povezane kategorije, a to su ekonomski i politički razlozi.

Autori znanstvenih radova kao jedan od glavnih razloga trgovinskog rata između Sjedinjenih Američkih Država i Narodne Republike Kine vide u velikom trgovinskom deficitu Sjedinjenih Američkih Država. Sjedinjene Američke Države 2017. godine imale su rekordan trgovinski deficit u iznosu od 375 milijardi dolara za koji se smatra da je posljedica nedostatka uzajamnosti u smislu carina, pristupa tržištu i ulaganja u trgovinskom odnosu s Narodnom Republikom Kinom (Sardana, 2018). Kako je veliki trgovinski deficit jedan od glavnih uzroka trgovinskog rata vidimo i iz otvorenog zalaganja političara Sjedinjenih Američkih Država za njegovim smanjenjem. Sam predsjednik Trumpa objavio je 4. travnja 2018. na Twitteru kako „[Sjedinjene Države imaju] trgovinski deficit od 500 milijardi dolara godišnje, s krađom intelektualnog vlasništva od još 300 milijardi dolara. Ne možemo dopustiti da se ovo nastavi!”

Uz veliki trgovinski deficit američki dužnosnici razlog za povećanje carine pronalaze i u nepoštenoj trgovinskoj praksi koju primjenjuje Kina. Sjedinjene Američke Države optužuju Narodnu Republiku Kinu da iskorištava prednosti liberalizacije trgovine i pristupa tržištu drugima zemljama koji je dobila članstvom u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji i dodjeljivanjem statusa tržišnog gospodarstva, dok istovremeno štiti svoje domaće tržište od inozemne konkurencije pružajući subvencije i olakšavajući izvoz kroz devalvaciju valute (Kapustina i sur., 2020)

Još jedan od razloga zašto predsjednik Trump nameće carine je taj da putem njih želi uvjetovati Narodnu Republiku Kinu da odustane od prisilnog prijenosom američke tehnologije i krađe intelektualnog vlasništva (USTR, 2018).

Protekcioniističke mjere koje su usvojene iz navedenih razloga prvenstveno su usmjerene na proizvode iz industrijskih sektora koji doprinose industrijskoj politici "Made in China 2025" ili imaju koristi od nje, a koji uključuju industrije kao što su zrakoplovna, informacijska i komunikacijska tehnologija, robotika, industrijski strojevi, novi materijali i automobili (USTR, 2018). Prema samom izvješću Ureda američkog trgovinskog predstavnika uvođenjem protekcioniističkih mjera želi se natjerati Kinu da odustane od politika i praksi koje su prema mišljenju Sjedinjenih Američkih Država nepoštene te s kojima Kina ima namjeru preuzeti

gospodarsku dominaciju određenih naprednih tehnoloških sektora kako je navedeno u njezinim industrijskim planovima, kao što je "Made in China 2025" (USTR, 2018).

Kako bi transformirala svoje gospodarstvo Narodna Republika Kina je objavila te nastoji usvojiti i realizirati veliki broj strateških planova od Inicijative Pojas i put, Azijske banke za ulaganje u infrastrukturu do „Made in China 2025“ s kojima bi Narodna Republika Kina predstavljala ozbiljnu prijetnju globalnoj dominaciji Sjedinjenih Američkih Država .

Da usvojene protekcionističke mjere ciljaju upravo proizvode, usluge i industrijske sektore koji su zahvaćeni ovim planovima potvrđuju nam i izjave i zahtjevi vodećih ljudi Sjedinjenih Američkih Država. Tako je predsjednik Donald Trump jednom izričito izjavio da 'Made in China 2025' potkopava interese Amerike i drugih zemalja. Još jasnije rečeno, Peter Navarro, jedan od najboljih Trumpovih savjetnika za trgovinu, priznao je da carine iz odjeljka 301 zapravo ciljaju na industriju "Made in China 2025" (Chong i Li, 2019). Osim izjava postoje i izričiti zahtjevi Sjedinjenih Američkih Država u kojima traže da kineska vlada potpuno odustane od plana ili se suoči s kaznenim carinama. Američka vlada vjeruje da će državno financiranje povezano s „Made in China 2025“ omogućiti kineskim tvrtkama da se nepravedno natječu i dominiraju nad strateškim industrijama, osobito hranom, gorivom, medicinom i poluvodičima (gdje su američke tvrtke trenutno globalni lideri) (Sardana, 2018).

Iako postoje ekonomski razlozi za trgovinski rat između Sjedinjenih Američkih Država i Narodne Republike Kine kao što su veliki trgovinski deficit Sjedinjenih Američkih Država i nepoštena trgovinska politika Narodne Republike Kine, poznavajući na što ciljaju ekonomske mjere možemo prepoznati stvarnu pozadinu odnosa, odnosno možemo zaključiti kako su ekonomski razlozi politički vođeni. Očiti primjer toga je zahtijevanje američke vlade da Narodna Republika Kina odustane od strateškog plana „Made in China 2025“ kojim bi razvila visokotehnološku industriju te time ugrozila američku globalnu dominaciju. Kako postoje ekonomski čimbenici i politički motivi možemo reći da se iza američko kineskog trgovinskog rata krije bitka za globalnu dominaciju.

5.2. Primijenjeni instrumenti trgovinske politike

Tijekom povijesti globalna ekonomija svjedočila je nizu trgovinskih sporova između Sjedinjenih Američkih Država i Narodne Republike Kine gdje su obadvije strane koristile povećanje carina kao sredstvo prijetnje i odmazde. Svi dosadašnji trgovinski sukobi riješeni su

diplomatskim putem, pregovorima i postizanjem kompromisa osim posljednjeg trgovinskog sukoba iz 2018. godine.

Za razliku od ranijih predsjedničkih administracija, Trumpova administracija nije čekala rješenje iz procesa rješavanja sporova pod okriljem Svjetske trgovinske organizacije nego je uvela nove carine navodeći različita pravna opravdanja s američkog stajališta (Amiti i sur., 2019).

Kapustina i sur. (2020) prema A.O. Vinogradov i sur. (2019) navode da se 23. ožujak 2018. može smatrati za formalni datum početka trgovinskog rata potpisivanjem Donalda Trumpa „Predsjedničkog memoranduma usmjerenog na kinesku ekonomsku agresiju“ te uvođenjem carina za čelik i aluminij. Osim povećanja carina za čelik i aluminij došlo je do povećanja carina za 30% na solarne ploče, 20% na perilice rublja, od 25% na 279 dobara (uvoz vrijedan 16 milijardi dolara), uključujući: poluvodiče, kemikalije, plastiku, motore i električne skutere (Kapustina i sur. 2020).

Kao odgovor na američke carine Kina je podnijela tužbe protiv Sjedinjenih Američkih Država u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji. Osim toga, mnoge su zemlje uzvratile protiv američkih akcija primjenom vlastitih carina. U travnju 2018. Kina je počela s uvođenjem carina na 3,3 milijarde dolara američkog izvoza čelika, aluminija, hrane i poljoprivrednih proizvoda, nakon čega su uslijedile carine na 50 milijardi dolara američkog izvoza u srpnju i kolovozu te na još 60 milijardi američkog izvoza u rujnu (Amiti i sur., 2019) .

Također je uvedena i „crna lista“ odnosno Entitetska lista na kojoj se nalaze poduzeća kojima je ograničen ili u potpunosti zabranjen rad kineskim poduzećima u Sjedinjenim Američkim Državama. Kao odmazda za američko uvođenje Entitetske liste Narodna Republika Kina je kreirala Popis nepouzdanih entiteta.

Primijenjeni instrument trgovinske politike u ovom trgovinskom ratu između Sjedinjenih Američkih Država i Narodne Republike Kine su carine. Povećanje carina s jedne strane rezultirao je jednakim ili čak većim povećanjem carina s druge strane. Uzvratne carine na američki izvoz također u cijelosti bile ad valorem i stupile su na snagu ubrzo nakon datuma objave (Fajgelbaum i sur., 2019). Uz carine imamo i Entitetsku listu odnosno Popis nepouzdanih entiteta na kojem se nalaze poduzeća kojima je rad ograničen ili u potpunosti zabranjen putem administrativnih ovlasti zbog kvalitativnih ograničenja, antidampinških postupaka, zakona o investicijama.

5.3. Posljedice trgovinskog rata na gospodarstvo SAD-a

Sjedinjene Američke Države započele su trgovinski rat s Narodnom Republikom Kinom s ciljem da smanje svoj trgovinski deficit, odnosno smanje količinu uvoza, povećaju količinu izvoza, povećaju zaposlenost u proizvodnim djelatnostima, no kako se uvođenje protekcionističkih mjera odrazilo na gospodarstvo Sjedinjenih Američkih Država vidjet ćemo u ovom poglavlju.

Samo spominjanje povećanja carina izazvalo je šok na svim tržištima. Uvoznici kako bi minimizirali štetu povećanja carina prosljedili su uvozne naloge kako bi dobili proizvode prije nastupa viših carina. Kao posljedica toga došlo je do porasta uvoza robe, perilica rublja i solarnih panela (Amiti i sur., 2019).

Početno jednostrano povećanje carina na čelik i aluminij te kasniji krugovi povećanja carina od strane Sjedinjenih Američkih Država rezultirali su željenim učincima. Količine uvoza Sjedinjenih Američkih Država naglo su pale nakon povećanja carina, obično padajući 25 do 30 posto. Povećanje carina iz 2018. godine smanjilo je uvoz Sjedinjenih Američkih Država iz sektora zahvaćenih carinama u odnosu na one sektore koje nisu zahvaćeni za oko 52 posto, odnosno relativni pad uvoza iz zahvaćenih sektora iznosi 132 milijarde dolara na godišnjoj razini (Amiti i sur., 2019). Najveći pad uvoza ostvaren je u sektoru nafte i ugljena gdje je uvoz smanjen i do 75%. U ostalim sektorima, poput strojeva, električne opreme i poljoprivrednih proizvoda, uvoz je smanjen i do 40% (Bekkers i Schroeter, 2020). Fajgelbaum i sur. (2019) u svome radu uočavaju da je uvoz dobara koji je ciljan američkim carinama pao u prosjeku 31,7%, uvoz ciljanih proizvoda pao je 2,5%, a uvoz u ciljanim sektorima pao je 0,2%.

Osim smanjenja uvoza povećanjem carina došlo je i do povećanja proizvodnje u sektorima koji su zahvaćeni povećanjem carina, posebno povećanja proizvodnje željeza i čelika (5.71%), elektroničke opreme (5.78%) i aluminijske (2.88%) (Carvalho i sur., 2019). Carine koje su uvedene na kineske elektroničke proizvode utjecale su na povećanje američkog sektora "elektronske opreme" za 40,2 milijarde dolara ili 4,0% i potiskuju odgovarajući sektor u Kini za 70,4 milijarde dolara ili 3,0% (Minghao i sur., 2020).

Iako je povećanje carina od strane Sjedinjenih Američkih Država rezultiralo željenim efektima kao što je smanjenje uvoza iz sektora koji su zahvaćeni carinama, povećanjem proizvodnje, zaposlenošću i u konačnici povećanjem prihoda u tim sektorima, povećanje carina prouzročilo je i negativne posljedice.

Uvođenjem carina smanjila se količina uvezene robe iz zemalja koje su pogođene carinama a samim time i različitost ponude. Smanjenje količine uvoza i ponude iskoristile su zemlje koje nisu zahvaćene carinama te je došlo do porasta uvoza od 10 posto u sektorima i iz zemalja koje nisu zahvaćene carinama kako bi zadovoljili potrebe tržišta Sjedinjenih Američkih Država (Amiti i sur., 2019).

Negativne posljedice povećanja carina osim smanjenja ponude očituju se i u obliku povećanja cijene sirovina, proizvoda i usluga koje su direktno ili indirektno zahvaćene povećanjem carina. U američkim industrijama čiji se položaj popravio uvođenjem viših carina došlo je do porasta zaposlenosti dok je u drugim industrijama došlo do otpuštanja zbog većih ulaznih troškova odnosno viših cijena sirovina i uzvratnih carina. Flaaen i Pierce (2019) utvrdili su da carine iz 2018. godine povezane s relativnim smanjenjem zaposlenosti u proizvodnji i relativnim povećanjem proizvođačkih cijena. Povećanje zaposlenosti u sektorima koji se štite povećanim carinama neutraliziran je povećanjem ulaznih troškova i uzvratnim carinama. Rezultati njihova istraživanja ukazuju na to da povećanje carina nije povećalo ukupnu zaposlenost u proizvodnji ili proizvodnju, čak i kad su povećali proizvođačke cijene. Tako imamo primjer da je povećanje carina na čelik i aluminij povećalo proizvodnju čelika i aluminija u Sjedinjenim Američkim Državama dok se povećanje carina negativno odrazilo na industriju motornih vozila i dijelova te na drugu transportnu opremu zbog rasta ulaznih troškova odnosno cijene čelika i aluminija što ima za posljedicu smanjenje proizvodnje u iznosu od 0.47% odnosno 1.29% (Carvalho i sur., 2019)

Fajgelbaum i sur. (2019) te Amiti i sur.(2019) u svojim istraživanjima dolaze do istog zaključka da promjena odnosno povećanje carina je imalo mali ili nikakav utjecaj na promjenu cijene stranih izvoznika što ima za posljedicu da troškove većih cijena sirovina i gotovih proizvoda u potpunosti snose američki uvoznici odnosno u konačnici potrošači. Još nema dokaza da povećanje carina šteti stranim izvoznicima odnosno da strani izvoznici snižuju cijene svojih proizvoda kako bi zadržali svoj tržišni udio i poziciju.

Američki proizvođači povećavaju cijene svojih proizvoda djelomično zbog većih cijena sirovina, ali i zbog većih cijena kineskih proizvoda na američkom tržištu odnosno američki proizvođači podižu cijene kada su njihovi strani konkurenti prisiljeni imati više cijene zbog viših carina. Povećanje carina odnosno cijena dovodi do smanjenja realnog dohotka u iznosu od 1,4 milijarde USD mjesečno (Amiti i sur. 2019).

Zbog povećanja carina Sjedinjene Američke Države suočile su se i sa smanjenjem izvoza u zemlje koje su zahvaćene povećanjem carina zbog jednakih uzvratnih mjera tih zemalja. Zemlje

su uvele uzvratne carine na približno 121 milijardu dolara američkog izvoza (Amiti i sur., 2019). Ove carine pogodile su američki poljoprivredni izvoz, kao i izvoz čelika, automobila i robe široke potrošnje. Thiemo Fetzer i Carlo Schwarz (2021) ističu politički odabir carina za odmazdu. Navode da su uzvratne carine neproporcionalno više ciljale republikanskih područja čime se htjela ugroziti politička stabilnost Donalda Trumpa i time ga prisiliti da odustane od protekcionističke politike i viših carina. Kao dokaz za politički odabir carina u svome radu navode primjer uzvratnih carina Kine i Europske Unije gdje su ciljani bourbon viski proizveden u Kentuckyju, matičnoj državi čelnika većine u Senatu Mitcha McConnell te carina na soju čime se htjelo utjecati na Iowu, matičnu državu utjecajnog člana republikanskog senatskog odbora za poljoprivredu senatora Charlesa E. Grassleya.

Najviše pogođen sektor kineskom odmazdom u Sjedinjenim Američkim Državama bio je poljoprivredni sektor odnosno soja i mliječni proizvodi. Narodna Republika Kina odgovorila je carinama u iznosu od 25% čime se soja suočila s povećanjem uvozne carine s 2,42% na 27,42%. Kao posljedica toga, cijena soje je porasla za 21,69%. S obzirom na ovo povećanje cijene američke soje, njezin izvoz u Kinu bi se smanjio za 47,43%. Još jedan sektor na koji su Kinezi uzvratili snažnom mjerom su mliječni proizvodi. Kina je podigla carinu za 25%, što je rezultiralo povećanjem cijene od 23,6% i dovelo do smanjenja kineskog uvoza mliječnih proizvoda iz SAD-a za 78,04% i pada kineskog agregatnog uvoza u ovom sektoru za 9,44% (Carvalho i sur., 2019). Od kraja 2018. inozemne uzvratne carine koštale američke izvoznike približno 2,4 milijarde dolara mjesečno u gubitku izvoza (Amiti i sur., 2019). Uz kumulativno povećanje carina od ožujka 2020., izvoz iz Kine u Sjedinjene Države pada za 52,3%, a izvoz iz Sjedinjenih Država u Kinu za 49,3% (Minghao i sur., 2020). Kako bi nadoknadili gubitke američki izvoznici moraju pronaći nova izvozna tržišta ili premjestiti proizvodne jedinice kako bi izbjegli plaćanje carina što američkim poduzećima uzrokuje stvaranje dodatnih troškova.

Povećanjem carina i eskalacijom trgovinskog rata bilo je pogođeno i tržište dionica. Zbog straha i neizvjesnosti dolazi do pada na tržištu dionica. Sama najava uvođenja carina od strane Sjedinjenih Američkih Država u trgovinskom odnosu s Narodnom Republikom Kinom prema Huang i sur. (2020) te Amiti i sur. (2020) rezultirala je padom na tržištu dionica. Povećanje carina od strane Sjedinjenih Američkih Država izazvalo je veći negativni utjecaj na domaćem tržištu dionica nego na kineskom. Pokušavajući zaštititi domaću ekonomiju povećanjem carina, Sjedinjene Američke države su nenamjerno nanijele više štete vlastitoj ekonomiji nego ekonomiji kojoj su namjeravale nanijeti štetu (Egger i Zhu, 2020.). Najave povećanja carina rezultirale su pad na tržištu dionica od 4,3%. Oko 23 % pada tržišne vrijednosti uzrokovana je

američkim poduzećima koja su izložena izravnom uvozu i izvozu u Kinu, a preostalih 77% dolazi iz promjena u drugim makroekonomskim uvjetima (Huang i sur., 2020). Najave kineskih odmazda uglavnom imale mali učinak na cijene dionica na američkom tržištu (Amiti i sur., 2020). Amiti i sur. (2021) u svom dinamičkom modelu koji pretpostavlja prelijevanje učinaka tvrde da su najave uvođenja carina uzrokovale pad vrijednosti od 3.3 bilijuna dolara na tržištu dionica u danima blizu objavljivanja. Promatrajući S&P 500, Nasdaq i Russell 2000 u usporedbi sa Shanghai Composite, moguće je zaključiti kako se tržište dionica u SAD-u od trgovinskoga rata oporavlja mnogo bolje nego kinesko tržište dionica, ostvarujući bolje rezultate za vrijeme trajanja trgovinskoga nadmetanja (Tkalčević i sur., 2021.)

Osim dioničkoga tržišta gubitke je pretrpjelo i svjetsko tržište kapitala. Naime, u prvoj polovici 2018. godine kineska inozemna izravna ulaganja u SAD-u iznosila su 1,8 milijardi američkih dolara, što je smanjenje od 90% u usporedbi s istim razdobljem prethodne godine te predstavlja najnižu razinu ulaganja još od 2011. godine. Kineski ulagači koji su prethodno investirali unutar SAD-a počeli su povlačiti svoja financijska sredstva iz zemlje, što je za SAD predstavljalo gubitak od 10 milijardi američkih dolara u prvih pet mjeseci 2018 (Tkalčević i sur., 2021.)

U konačnici Sjedinjene Američke Države povećanjem carina uspjele su samo smanjiti trgovinski deficit u trgovinsko odnosu s Narodnom Republikom Kinom odnosno došlo je do smanjenja uvoza ali isto tako i izvoza. Uspjele su sniziti svoj trgovinski deficit s 377 milijardi američkih dolara koliko je iznosio 2018. godine na 284 milijarde američkih dolara koliko je iznosio 2020. godine. To predstavlja smanjenje trgovinskog deficita u iznosu od 24.55%. Osim smanjenja trgovinskog deficita Sjedinjene Američke Države nisu uspjele ispuniti željene ciljeve kao što su povećanje proizvodnje i zaposlenosti nego su pretrpjele i negativne posljedice u obliku smanjenja kineskih ulaganja, povećanja cijena što je rezultiralo smanjenjem kupovne moći, štednje i u konačnici investicija.

5.4. Posljedice trgovinskog rata na gospodarstvo Narodne Republike Kine

Povećanje carina od strane Sjedinjenih Američkih Država predstavljalo je snažan udarac za gospodarstvo Narodne Republike Kine jer se radi o jednom od najvećih izvoznih tržišta za kineske gospodarstvenike. Povećanje carine imalo je direktan utjecaj na smanjenje atraktivnosti

kineskih proizvoda na američkom tržištu, čineći kineske proizvode skupljim što u konačnici dovodi do potiskivanja kineskih proizvoda s američkog tržišta (Tai-leung Chong i Li, 2019).

Nove povećane carine imaju značajan učinak na proizvodnju ciljanih sektora ali i srodnih sektora (Minghao i sur., 2020). Povećanje carine na čelik za 25% rezultiralo je rastom kineske cijene željeza i čelika na američkom tržištu za 23,23%. Kao rezultat toga, došlo bi do smanjenja američkog uvoza iz ovog sektora za 53,62%. Sektori koji su najviše pogođeni carinama bili su oni okarakterizirani kao visoka tehnologija, posebice elektronička oprema (Carvalho i sur., 2019). Povećanjem carina sektor elektroničke opreme u Kini potisnut je za 70,4 milijarde dolara ili 3,0% (Minghao i sur., 2020). Uz sektor elektroničke opreme najviše zahvaćeni sektori povećanjem carina bili su i sektori 'Ostali strojevi i oprema' te 'Kemijska guma i plastični proizvodi'. Uz kumulativno povećanje carina od ožujka 2020., izvoz iz Kine u Sjedinjene Države pada za 52,3% (Minghao i sur., 2020).

Uvođenjem uzvratnih carina na uvoz iz Sjedinjenih Američkih Država došlo bi do pada kineske proizvodnje pića i duhana (0,13%), dok bi u ostalim sektorima koji se nastoje zaštititi carinama došlo do povećanja proizvodnje, posebice soje (6,43%) (Carvalho i sur., 2019). Najviše pogođen sektor kineskom odmazdom u SAD-u bila bi soja sa smanjenjem proizvodnje od 13,92%. Kineski uvoz iz Sjedinjenih Američkih Država uvođenjem uzvratnih carina bit će smanjen za 49,3% (Minghao i sur., 2020).

Smanjenje izvoza u Sjedinjene Američke Države uzrokuje smanjene potražnje za domaćim inputima koji se koriste u njihovoj proizvodnji, što opet dovodi do drugog kruga smanjenja potražnje za domaćim inputima koji se koriste u proizvodnji domaćih inputa (Lau, 2019). Budući da dolazi do smanjenja izvoza u Sjedinjene Američke Države, trgovinske razmjene općenito, dolazi do smanjenja potražnje za domaćim inputima. Osim smanjenja potražnje za domaćim inputima dolazi i do smanjenja uvoza sirovina, polugotovih proizvoda iz drugih zemalja zbog učinka prelijevanja trgovinskog rata.

Usljed povećanja carina dolazi do značajnog preusmjeravanje trgovine jer je ukupan kineski izvoz pao za samo 4,9 %, s velikim prodorom na tržište EU (+8,0%), kanadsko (+10,2%) i meksičko (10,8%) tržište. Međutim, većina azijskih zemalja doživljava skromne zastoje u svom izvozu u Kinu, dok se kineski izvoz u sve azijske zemlje otprilike povećava za 3-4% prema tarifnom scenariju iz ožujka 2020., opet odražavajući preusmjeravanje izvoza koji je izvorno bio namijenjen Sjedinjenim Američkim Državama (Minghao i sur., 2020). Kako dolazi do preusmjeravanja izvoza dolazi i do preusmjeravanja uvoza Narodne Republike Kine. Smanjenje uvoza američkih dobara uslijed povećanja kineskih carina supstituirano je uvozom istih dobara

iz drugih država. Smanjenje uvoza soje iz Sjedinjenih Američkih Država nadoknađeno je uvozom soje od latinoameričkih trgovinskih partnera (Carvalho i sur., 2019).

Uvođenjem viših carina od strane Sjedinjenih Američkih Država prema najlošijem scenariju procjeni obujam trgovine smanjit će se za 27% te bi Narodna Republika Kina mogla izgubiti 101,3 milijardi USD trgovinskog suficita u odnosu sa Sjedinjenim Američkim Državama. Zapravo, među 101,3 milijarde USD na pad vrijednosti kineskog bruto domaćeg proizvoda utjecat će samo dodana vrijednost koju su ostvarila kineska poduzeća, dok će se ostatak gubitka prenijeti na ostale trgovinske partnere Narodne Republike Kine (Chong i Li, 2019). Tai-leung Chong i Li (2019) isto tako navode prema Lau i sur. (2017) da je dodana vrijednost kineskih poduzeća u ukupnom kineskom izvozu oko 55.72% prema kineskim trgovinskim podacima za 2015. godinu, no kako bi simulirali najlošiji scenariji Tai-leung Chong i Li (2019) dodanu vrijednost podigli su na 60%. Prema tome pretpostavlja se da će smanjenje trgovinskog suficita od 101,3 milijarde USD smanjiti neto izvoz za 60,8 milijardi USD.

U najlošijem scenariju pad neto izvoza od 60,8 milijardi USD uzrokovao bi pad bruto domaćeg proizvoda za 121,6 milijardi USD, odnosno za 1,01% (Chong i Li, 2019). Kapustina i sur. (2020) prema P. Legrain (2018) navode da čak i nove carine smanje kineski izvoz u Sjedinjene Američke Države za 25 posto, izravni udar na kineski BDP bio bi 0,7%. Ako se izvoz Narodne Republike Kine u Sjedinjene Američke Države prepolovi kao posljedica visokih uvoznih carina, tada će izravni gubitak kineskog bruto domaćeg proizvoda biti najmanje 0,43%. Uzimajući u obzir neizravne učinke, trgovinski rat će rezultirati smanjenjem kineskog bruto domaćeg proizvoda za 1,12%. U slučaju uvođenja povećanih carina na sav kineski uvoz u SAD, gubici BDP -a dosegnut će 4% (Lau, 2019).

Smatra se da će trgovinski rat ostaviti najdublji trag na zaposlenost zato što prema kineskim carinskim podacima kineski izvoz je uglavnom radno intenzivan i koncentriran na elektroničke uređaje, namještaj, igračke, razne proizvode i tekstil. Glavna uloga Narodne Republike Kine u globalnom lancu vrijednosti je pružanje usluga rada (na primjer, sklapanje elektroničkih uređaja) stoga će smanjene izvoza imati jedan od najvećih utjecaja na zaposlenost (Tai-leung Chong i Li, 2019). Podaci Nacionalnog ureda za statistiku Kine otkrivaju da je prosječna plaća zaposlenih u urbanim privatnim sektorima 2017. bila 45.761 juan (6.509 USD) što znači da je potrebno 9,34 milijuna radnika da bi se stvorila dodana vrijednost od 60,8 milijardi USD, odnosno pretpostavljaju da će trgovinski sukob lišiti Kinu 9,34 milijuna radnih mjesta (Chong i Li, 2019). Isto tako Tai-leung Chong i Li (2019) navode da je ministar trgovine Zhong Shan objavio da je međunarodna trgovina u 2017. godini u Kini otvorila 180 milijuna radnih mjesta.

Stoga možemo procijeniti gubitak radnih mjesta zbog trgovinskog rata na 4,83% od 180 milijuna, odnosno 8,69 milijuna. Ovaj rezultat je nešto manji od predviđanja pomoću prve metode. Podaci Nacionalnog ureda za statistiku Kine otkrivaju da je ukupno radno stanovništvo u Kini 776,4 milijuna, što sugerira da procijenjeno smanjenje radnih mjesta čini 1,11% do 1,2% ukupnog broja (Tai-leung Chong i Li, 2019). Chor i Li (2021.) kako bi procijenili utjecaj carina na zaposlenost i proizvodnju u svome radu koristili su satelitska očitavanja noćnog svjetla prije i nakon uvođenja carina. Na temelju očitavanja jakosti noćnog svjetla došli su do zaključka da je negativan utjecaj američkih carina bio jako iskrivljen na različitim lokacijama. Do 70% kineskog stanovništva doživjelo je nultu ili minimalnu izravnu izloženost američkim carinama dok je krajnjih 2,5% kineskog stanovništva koje je bilo najizravnije američkim carinama pretrpjelo pad dohotka po glavi stanovnika za 2,52 posto i da je došlo do pada zaposlenost u proizvodnji od 1,62 posto.

Slično kao i u Sjedinjenim Američkim Državama sama najava povećanja carina rezultirala je pad cijena dionica zbog straha i neizvjesnosti od izbijanja trgovinskog rata. Kashyap i Bothra (2019) ističu da je u Kini došlo do pada burzi za 20% u lipnju 2018. godine u usporedbi s vrijednošću u siječnju 2018. godine. Krajem 2018. godine dionice na Shenzhen burzi u prosjeku pale za 30%, Shanghai burzi 20%, a na Hong Kong burzi 10% (Lau, 2019). Nasuprot tome, Standard and Poor's 500 indeks nije pretrpio nikakav gubitak na razini cijele 2018 godine. Početkom 2019. kinesko tržište dionica nastavilo je padati, sve do nedavno. Indeks Standard and Poor's 500 također je pao, ali se također počeo oporavljati (Lau, 2019). Kao što je već ranije navedeno tržište dionica u SAD-u od trgovinskoga rata oporavlja mnogo bolje nego kinesko tržište dionica, ostvarujući bolje rezultate već i za vrijeme trajanja trgovinskoga nadmetanja (Tkalčević i sur., 2021.)

Kineski juan 27. lipnja 2018. pao na najnižu vrijednost u odnosu na dolar tijekom posljednjih šest mjeseci (Kashyap i Bothra, 2019). Tai-leung Chong i Li (2019) navode da intervencije u tečajevima i povlačenje izravnih stranih ulaganja (FDI) zbog trgovinskog rata također negativno utječu na pričuvna sredstva. Ulaskom u 2018. godinu ukupna kineska pričuvna sredstva padaju, a pad se zaoštrio nakon ožujka, kada je trgovinski rat intenziviran 'istragom o odjeljku 301'. Ukupna vrijednost pričuve u rujnu 2018. pala je ispod 3.200 milijardi dolara, što je najniža točka od srpnja 2017. godine (Tai-leung Chong i Li, 2019).

5.5. Utjecaj trgovinskog rata na globalnu ekonomiju

Budući da se radi o vodećim ekonomskim silama ne možemo zanemariti učinke trgovinskog rata na ostatak svijeta. Prognoze utjecaja trgovinskog rata na globalnu ekonomiju su loše. Chong i Li (2019) prema simulaciji Međunarodnog monetarnog fonda (MMF) (2018.) navode da ako se trgovinske prijetnje ostvare, bruto domaći proizvod (BDP) SAD-a i Kine smanjit će se za 0,9%, odnosno 0,6%, vodeći prema padu dugoročnog svjetskog BDP-a od 0,4%. Analitičari Svjetske banke koristeći model izračunljive opće ravnoteže (CGE) napravili su ekonomsku prognozu uvođenja carina od 25% na svu kinesku robu koja se uvozi u SAD te su došli do zaključka da će se smanjiti svjetski izvoz za 3% (674 milijarde dolara), a globalni prihod za 1,7% (1,4 bilijuna dolara) (Freund i sur., 2018).

Trgovinski rat nije imao utjecaj samo na gospodarstva Sjedinjenih Američkih Država i Narodne Republike Kine nego i na gospodarstva drugih zemalja preko globalnih opskrbnih lanaca. Povećanje carina i smanjenje trgovinske razmjene između Sjedinjenih Američkih Država i Narodne Republike Kine negativno se odrazilo na veći broj zemlja. Kashyap i Bothra (2019) prema Warneru (2018) navode da će zbog prelijevanja negativnih učinaka trgovinskog rata najviše biti pogođeni istočnoazijski proizvođači odnosno male zemlje čiji je izvoz bio vezan u izvoz Narodne Republike Kine te se očekuje da će se izvoz regije smanjiti za 160 milijardi dolara.

Novonastalu situaciju na svjetskom tržištu uslijed povećanja carina uspio je iskoristiti mali broj zemlja te profitirati. Nakon što su se prilagodili promjenama povezanim s ponovnom izgradnjom lanaca opskrbe zadovoljavaju potražnju za dobrima na američkom, kineskom i međunarodnom tržištu. Tako Nicita (2019) navodi da je kineska provincija Tajvan najviše profitirala i to u povećanju izvoza u iznosu od 4,2 milijarde USD u prvoj polovici 2019. godine. Za kinesku provinciju Tajvan, prednosti su najvećim dijelom vezane uz povećanje izvoza uredskih strojeva i komunikacijske opreme. Zbog povećanja američkih carina na uvoz iz Kine došlo je do povećanja izvoza Meksika u Sjedinjene Američke Države u iznosu oko 3,5 milijardi američkih dolara, uglavnom u sektoru poljoprivrede, transportne opreme i električnih strojeva. Europska unija imala je koristi od učinaka preusmjerenja trgovine u iznosu od oko 2,7 milijardi USD, uglavnom zbog povećanja izvoza u sektoru strojeva. Beneficije Vijetnama iznose oko 2,6 milijardi američkih dolara i uglavnom su koncentrirane na komunikacijsku opremu i namještaj. Učinci preusmjerenja trgovine u korist Republike Koreje, Kanade i Indije bili su manji, ali još uvijek značajni (između 0,9 i 1,5 milijardi USD).

Slično kao i u Sjedinjenim Američkim Državama i Narodnoj Republici Kini sama najava trgovinskog rata rezultirala je padom dionica na svim svjetskim tržištima. Kashyap i Bothra (2019) prema Warneru (2018) navode da izvješće United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) upozorava da globalna roba i financijska tržišta uslijed prijetnji i međusobnih sankcija između Sjedinjenih Američkih Država i Narodne Republike Kine mogu postati nepredvidivi.

Trgovinski rat koji su započele Sjedinjene Američke Države duboko će preoblikovati globalnu ekonomiju (Sardana, 2018). Kina je središte međunarodnog opskrbnog lanca pa će trgovinski rat poremetiti taj lanac. Američko kineski trgovinski rat gurnuo opskrbne lance iz Kine u ASEAN, s Malezijom, Tajlandom, Vijetnamom i Filipinima, kao glavnim sudionicima (Kashyap i Bothra, 2019). Trgovinski rat počinje stvarati nova preusmjerenja u trgovinskim odnosima između Japana i njegovih azijskih trgovinskih partnera, kao što su Azijski tigrovi. Sveukupni rezultat donosi određene ekonomske koristi za japansko gospodarstvo, a Kina i Japan će se vjerojatno zbližiti u pogledu svojih trgovinskih veza i veza izravnih stranih ulaganja (Ajami, 2020).

Sardana (2018) prema Hedrick -Wong Y. (2018) navodi da je izravna posljedica trgovinskog rata brža i šira ekonomska integracija izvan SAD-a, ubrzavajući pomak globalnog ekonomskog centra prema Aziji. Ističu da zbog niza nastalih okolnosti dolazi do stvaranja poticaja za međusobno snažnije otvaranje tržišta i jačanje gospodarskih veza između Europske unije i Azije jer bi to dovelo do još bržeg rasta trgovine između Europske unije i Azije nego u proteklom desetljeću. Kako gospodarske veze između Europe i Azije budu jačale njihove će se carine međusobno smanjiti, a poslovanje u tim zemljama postat će učinkovitije, inovativnije i dinamičnije. Mreža globalnih lanaca opskrbe koja je revolucionirala prirodu trgovine i ulaganja od 1980-ih proširit će se i postati produktivnija i gušće isprepletana diljem Europe i Azije dok će uvenuti u SAD-u.

5.6. Mogući scenariji razvoja trgovinskog rata

Možemo identificirati tri scenarija razvoja trgovinskog rata, a to su: daljnja eskalacija sukoba u trgovinskom odnosu između Sjedinjenih Američkih Država i Narodne Republike Kine koja može dovesti do globalnog trgovinskog rata, Drugog hladnog rata te Trećeg svjetskog rata. Uz navedeno možemo identificirati i scenariji relaksacije trgovinskog odnosa te posljednji scenariji

u kojem odnos između Sjedinjenih Američkih Država i Narodne Republike Kine ostaje nepromijenjen u odnosu na već uspostavljene trgovinske mjere.

Scenariji u kojem odnosi između Narodne Republike Kine i Sjedinjenih Američkih Država ostaju nepromijenjeni u odnosu na već uspostavljene trgovinske mjere podrazumijeva da se trgovinski rat nastavlja, visoke carine nametnute s obje strane se ne ukidaju. Tvrtke u obje zemlje prilagođavaju svoje poslovanje kako bi izbjegle trgovinska ograničenja odnosno premještaju svoju proizvodnju u zemlje koje ne podliježu uvedenim carinama (Kapustina i sur., 2020). Premještanjem proizvodnih jedinica dolazi do stvaranja novih opskrbnih lanaca, sklapanja novih regionalnih sporazuma te promjena u geopolitičkim odnosima. U vrijeme pisanja ovog rada trgovinski rat između Sjedinjenih Američkih Država i Narodne Republike Kine po karakteru i svome statusu od početka uvođenja trgovinskih mjera odgovara ovom scenariju.

Daljnja eskalacija trgovinskog sukoba podrazumijeva scenariji u kojem Sjedinjene Američke Države i Narodna Republika Kina neće odustati od svojih planova i ciljeva odnosno neće u potpunosti ispuniti zahtjeve postavljene od suprotne strane. U svrhu ispunjenja svojih ciljeva nastojat će oslabiti suparnika uvođenjem novih trgovinskih mjera i poduzimanjem različitih ekonomskih akcija.

Daljnja eskalacija sukoba može dovesti do scenarija globalnog trgovinskog rata u kojem zemlje u sukobu ne uspijevaju postići trgovinski kompromis. Usvojene su dodatne carine. Bijela kuća povećava napade na kinesku industriju, prava intelektualnog vlasništva, društvena i politička pitanja i vojnu modernizaciju. Neizvjesnost eskalira, a volatilnost raste. Realni rast BDP-a u Sjedinjenim Državama je teško pogođen, dok kineski rast erodira (Steinbock, 2018).

Osim carinama na prijetnje, ekonomske akcije i trgovinske mjere Sjedinjenih Američkih Država Narodna Republika Kina može odgovoriti i na četiri druga načina a to su: da prestane kupovati ili da proda američke državne obveznice koje ima u svojem vlasništvu, devalvacijom yuana, da oteža poslovanje američkim tvrtkama budući da ima velik utjecaj na svoje ljude te da izolira Sjedinjene Američke Države, odnosno da poboljšaju trgovinske odnose da drugim zemljama (Sardana, 2018).

Daljnja eskalacija trgovinskog rata može dovesti do Drugog hladnog rata zbog toga što su kulturne i društvene vrijednosti u Sjedinjenim Američkim Država i Narodnoj Republici Kini različite te da zemlje neće odustati od svojih političkih i gospodarskih sustava i neće ih transformirati u skladu sa zahtjevima nametnutim od suprotne strane. Za razliku od Prvog

hladnog rata, Kina ima priliku pobijediti budući da je uspjela izgraditi konkurentno gospodarstvo i formirati multinacionalne kompanije koje su se probile u Global 500 (Kapustina i sur., 2020). Ako nametnute ekonomske restrikcije ne bi rezultirale željenim učincima Kapustina i sur. (2020) navode prema Suisheng Z. i Guo D. (2019) da bi Sjedinjene Američke Države mogle okružiti Kinu moćnim američkim vojnim sposobnostima, stvarajući NATO-u slične prijateljske saveze kojima bi ekonomski izolirali i nametali troškove Narodnoj Republici Kini kada bi ona činila stvari koje se ne bi sviđale Sjedinjenim Američkim Državama te bi oni vlastite jednostrane sankcije pokušale objasniti spremnošću da sklope bolje dogovore, da postignu "pošten" dogovor s Kinom, ali služeći interesima američkog gospodarstva. Kao rezultat toga SAD će se postupno izolirati u međunarodnoj zajednici.

Kapustina i sur. (2020) ističu da daljnja eskalacija sukoba u trgovinskom odnosu između Sjedinjenih Američkih Država i Narodne Republike Kine osim do Drugog hladnog rata može dovesti i do Trećeg svjetskog rata. Ovaj se scenarij sada čini malo vjerojatnim, ali nije isključen.

U scenariju relaksacije odnosa trgovinski će rat završiti kompromisom, ali je to moguće ako Sjedinjene Američke Države nauče poštivati temeljne interese i glavne brige drugih strana. Narodna Republika Kina je već pokazala u prvim pregovorima nakon izbijanja trgovinskog rata da je spremna otvoriti svoje tržište automobila, liberalizirati bankarski sektor, ojačati zaštitu prava intelektualnog vlasništva i ograničiti prijenos američkih tehnologija na kinesko poslovanje. Obje su zemlje duboko zainteresirane za izvoz proizvoda i usluga na bilateralnoj osnovi i za razvoj globalnih opskrbnih lanaca. Sporazum o nagodbi i kraj rata je moguć, jer će obje zemlje izgubiti više nego što mogu dobiti ratom (Kapustina, et al., 2020).

U scenariju relaksacije trgovinskog odnosa Steinbock (2018) ističe Scenariji Povratka suradnji. U tom scenariju navodi da Sjedinjene Američke Države i Narodna Republika Kina isto tako postižu trgovinski sporazum. Oboje se slažu da će postupno ukinuti dodatne carine, odreći se trgovinskih prijetnji i osnovati radne skupine za ublažavanje drugih potencijalnih nesuglasica u industrijskim, pravima intelektualnog vlasništva, društvenim i političkim pitanjima te vojnim pitanjima. Realni rast BDP-a u obje zemlje počinje rasti. Posljedično, nastavlja se globalni oporavak, koji je bio evidentan 2017. i početkom 2018. godine. Ipak, prema Steinbocku ovo je najmanje vjerojatan scenarij koji će se ostvariti.

6. ZAKLJUČAK

Izbor Donalda Trumpa za predsjednika Sjedinjenih Američkih Država 20. siječnja 2017. godine rezultirao je usvajanjem ekonomskog nacionalizma te je započelo razdoblje protekcionizma od strane Sjedinjenih Američkih Država u međunarodnoj trgovini. Američki dužnosnici na čelu s predsjednikom Donaldom Trumpom razloge za povećanje carina u trgovinskoj razmjeni s Narodnom Republikom Kinom pronalaze u velikom trgovinskom deficitu Sjedinjenih Američkih Država, nepoštenoj trgovinskoj praksi koju primjenjuje Kina, krađi intelektualnog vlasništva te stjecanju vlasništva nad visokotehnološkim poduzećima na privilegiran, „prisilan“ način .

Početak 2018. godine Sjedinjene Američke Države počinju povećavati carine na uvoz solarnih ploča, perilica rublja zatim čelika i aluminijskih a kao razloge uvođenja carina navode zaštitu domaće industrije od neobjavljene inozemne konkurencije. Zemlje koje su zahvaćene povećanjem carina odgovorile su istom ili većom protumjerom. Početkom travnja 2018. godine Narodna Republika Kina je odgovorila na prvotna povećanja carina od strane Sjedinjenih Američkih Država nakon čega su uslijedile brojne međusobne prijetnje i odgovori na povećanja trgovinskih mjera.

Sama najava povećanja carina zbog neizvjesnosti i straha izazvala je pad i poremećaje na burzama odnosno na tržištu kapitala te posljedično na tržištu rada kako u Sjedinjenim Američkim Država, Narodnoj Republici Kini tako i u ostatku svijeta.

Primjena trgovinskih mjera i povećanje carina uzrokovalo je pad međusobne razmjene između Narodne Republike Kine i Sjedinjenih Američkih Država. Smanjenje izvoza Narodne Republike Kine uslijed povećanja carina dovest će do smanjenja trgovinskog suficita što će posljedično dovesti do procijenjenog pada bruto domaćeg proizvoda Narodne Republike Kine.

Povećanje carina iz 2018. godine smanjilo je uvoz iz zemalja koje su zahvaćene carinama, no povećanje carina imalo je mali ili nikakav utjecaj na promjenu cijene stranih izvoznika što ima za posljedicu da troškove većih cijena sirovina i gotovih proizvoda u Sjedinjenim Američkim Državama i Narodnoj Republici Kini u potpunosti snose uvoznici, odnosno u konačnici potrošači. Veće uvozne cijene smanjile su kupovnu moć kućanstava što se negativno odrazilo na potrošnju, investicije i zaposlenost.

U nekim američkim industrijama povećanje carina potaknulo je povećanje zaposlenosti dok je u nekima došlo do otpuštanja zbog većih cijena sirovina, poluproizvoda i ostalih proizvodnih

troškova čime je neutraliziran pozitivan učinak povećanja carina na zaposlenost u pojedinim industrijama.

Budući da je gospodarstvo Narodne Republike Kine radno intenzivno i u globalnim lancima vrijednosti uglavnom pruža usluga rada trgovinski rat će ostaviti najdublji trag na zaposlenost. Procjenjuje se da će trgovinski rat uzrokovati smanjenje radnih mjesta u iznosu od 1,11% do 1,6% ukupnog broja zaposlenih.

Trgovinski rat izazvao je pozitivne učinke u malom broju zemalja koje su iskoristile nezadovoljenu potražnju na američkom, kineskom i međunarodnom tržištu što je uzrokovalo rast zaposlenosti i proizvodnje u tim zemljama, dok je veći broj zemalja pogođen negativnim posljedicama trgovinskog rata koje su se najvećim dijelom prelijevale putem globalnih lanaca vrijednosti. Negativnim posljedicama najviše su pogođeni istočnoazijski proizvođači, odnosno male zemlje čiji je izvoz bio vezan uz izvoz Narodne Republike Kine.

Svjesni da daljnja eskalacija trgovinskog rata rezultira samo negativnim posljedicama za obje zemlje, Sjedinjene Američke Države i Narodna Republika Kina u siječnju 2020. godine pokrenule su prvu fazu pregovora s ciljem završetka trgovinskog rata. Iako je u Sjedinjenim Američkim Država došlo do izbora novog predsjednika nema značajnih promjena u pogledu provođenja međunarodne, a samim time i trgovinske politike u odnosu s Narodnom Republikom Kinom. Svjesni da usvojena trgovinska politika ne ostvaruje željene ciljeve kao što su smanjenje trgovinskog deficita, zaštita intelektualnog vlasništva, povećanje zaposlenosti u proizvodnim djelatnostima, nego čak više šteti Sjedinjenim Američkim Državama nego Narodnoj Republici Kini, postavlja se pitanje zašto Sjedinjene Američke Države inzistiraju na provođenju ovakve trgovinske politike. Možemo zaključiti da navedeni razlozi više služe kao realna općeprihvaćena opravdanja za usvajanje restriktivne trgovinske politike u trgovinskom odnosu s Narodnom Republikom Kinom dok se stvarni razlozi kriju među ciljevima koji će biti indirektno pogođeni ovim mjerama, a koji omogućuju Narodnoj Republici Kini transformaciju svojeg gospodarstva u visokotehnološko gospodarstvo koje je intenzivno kapitalom a ne radom. Stoga možemo zaključiti da se iza ovog trgovinskog rata krije borba dviju najvećih ekonomskih sila svijeta za globalnu dominaciju. Samo će vrijeme pokazati koliko će trgovinskih mjera ostati na snazi i koliko će negativno utjecati na Sjedinjene Američke Države, Narodnu Republiku Kinu i ostatak svijeta.

Popis literature

- Ajami, R. A., 2020. US-China Trade War: The Spillover Effect. *Journal of Asia-Pacific Business*.
- Alisa, D., Santos-Paulino, A. U. & Sokolova, M. V., 2017. *Regional trade agreements, integration and development*. s.l., United Nations.
- Amiti, M., Hoon Kong, S. & Weinstein, D., 2021. *Trade protection, stock-market returns, and welfare*. s.l.:an.
- Amiti, M., Hoon Kong, S. & Weinstein, D. E., 2020. *The Effect of the U.S.-China Trade War on U.S. Investment*. s.l.:an.
- Amiti, M., Redding, S. J. & Weinstein, D. E., 2019. The Impact of the 2018 Tariffs on Prices and Welfare. *Journal of Economic Perspectives*, pp. 187-210.
- Babić, A. & Babić, M., 2008. *Međunarodna ekonomija sedmo dopunjeno i izmijenjeno izdanje*. sedmo dopunjeno i izmijenjeno izdanje ur. Zagreb: Sigma savjetovanja d.o.o..
- Bekkers, E. & Schroeter, S., 2020. *An economic analysis of the US-China trade conflict*. s.l., Svjetska trgovinska organizacija.
- Bilas, V., Bošnjak, M. & Novak, I., 2020. *Međunarodna trgovina - Quo vadis?*. Zagreb: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Bossche, P. V. d., 2008. *Zakon i politika Svjetske trgovinske organizacije: Tekst, slučajevi i materijali*. 2 ur. s.l.:Cambridge University Press.
- Carvalho, M., Azevedo, A. & Massuquetti, A., 2019. Emerging Countries and the Effects of the Trade War between US and China. *Economies*.
- Chong, T. T.-l. & Li, X., 2019. *Understanding China-US Trade War: Causes*,. Hong Kong: an.
- Chor, D. & Li, B., 2021.. *ILLUMINATING THE EFFECTS OF THE US-CHINA TARIFF WAR ON CHINA'S ECONOMY*. s.l.:an.
- Egger, P. H. & Zhu, J., 2020.. The US-Chinese Trade War: An Event Study of Stock-Market Responses. *Ekonomska politika*, srpanj, 35(103), p. 519–559.

Fajgelbaum, P. D., Goldberg, P. K., Kennedy, P. J. & Khandelwal, A. K., 2019. *The Return to protectionism*. s.l.:NATIONAL BUREAU OF ECONOMIC RESEARCH.

Fetzer, T. & Schwarz, C., 2021.. TARIFFS AND POLITICS: EVIDENCE FROM TRUMP'S TRADE WARS. *The Economic Journal*, svibanj, p. 1717–1741.

Flaen, A. & Pierce, J., 2019. *Disentangling the Effects of the 2018-2019 Tariffs on a Globally Connected U.S. Manufacturing Sector, Finance and Economics Discussion Series 2019-086*. Washington: Board of Governors of the Federal Reserve System,. Washington: an.

Freund, C., Ferrantino, M., Maliszewska, M. & Ruta, M., 2018. *Impacts on Global Trade and Income of Current Trade Disputes. Macroeconomics, Trade Investment (MTI) Practice Notes*, 2., [Mrežno]

Available at:

<https://documents1.worldbank.org/curated/en/685941532023153019/pdf/Impacts-on-Global-Trade-and-Income-of-Current-Trade-Disputes.pdf>

[Pokušaj pristupa 9 Studeni 2021.]

Grgić, M. & Bilas, V., 2008. *Međunarodna ekonomija*. Zagreb: Lares plus d.o.o..

Huang, Y., Lin, C., Liu, S. & Tang, H., 2020. *Trade Networks and Firm Value: Evidence from the U.S.-China Trade War*. s.l.:an.

Jurčić, L., 2020. Izazovi svjetskoga gospodarstva. *Ekonomska politika Hrvatske u 2021. Hrvatska poslije pandemije*, pp. 1-20.

Jurčić, L., Jošić, H. & Jošić, M., 2017. *Priručnik iz međunarodne ekonomije*. Zagreb: Ekonomski fakultet - Zagreb.

Kapustina, L., Lipková, E., Silin, Y. & Drevalev, A., 2020. *US-China Trade War: Causes and Outcomes*. s.l.:an.

Kashyap, U. & Bothra, N., 2019. Sino-US Trade and Trade War. *Management and Economics Research Journal, Vol. 5, Article ID 879180*,.

Lau, L. J., 2019. *The China-US Trade War and Future Economic Relations*. Hong Kong: The Chinese University of Hong Kong.

Matić, B. & Lazibat, T., 2001. *hrčak.srce.hr*. [Mrežno]
Available at: <https://hrcak.srce.hr/28746>

[Pokušaj pristupa 11 lipanj 2021].

Minghao, L., Balistreri, E. J. & Zhang, W., 2020. The U.S.–China trade war: Tariff data and general equilibrium analysis. *Journal of Asian Economics*, kolovoz.

Nicita, A., 2019. *Trade and trade diversion effects of United States tariffs on China*. Ženeva, an.

Nsour, M. F., 2008. Regional Trade Agreements in the Era of Globalization: A Legal Analysis. *North Carolina journal of international law*.

Panagariya, A., 2018. *President Donald Trump's Trade War, Multilateralism at Risk, Working Paper No. 2018-03*. s.l.:Centar Deepak i Neera Raj o indijskim ekonomskim politikama.

Porter, M. E., 1990. *The Competitive Advantage of Nations*. s.l.:Harvard Business Review.

Salvatore, D., 2013. *International Economics*. 11. izdanje ur. s.l.:Wiley.

Sardana, M., 2018. *Causes and Consequences of the Escalating Trade War*. s.l.:an.

Shahbaz, M., Hussain Shahzad, S. J., Kumar Mahalik, M. & Hammoudeh, S., 2017. *Does globalization worsen environmental quality in developed economies?*. s.l.:an.

Steinbock, D., 2018. U.S.-China Trade War and Its Global Impacts. *China Quarterly of International Strategic Studies Vol. 04, No. 04,*, pp. 515-542.

Stevens, W., 2007. *The Risks and Opportunities from Globalisation*. Wellington : NEW ZEALAND TREASURY WORKING PAPER 07/05.

Tai-leung Chong, T. & Li, X., 2019. *Understanding China-US Trade War: Causes, Economic Impact, and the Worst-Case Scenario*. Hong Kong: Lau Chor Tak Institute of Global Economics and Finance.

Tejedor, E. & Joan, M., 2017. THEORIES AND METHODS OF REGIONAL INTEGRATION AND FREE TRADE AGREEMENTS. *Revista de Economía Mundial*, pp. 223-241.

Tkalčević, A., Matić, I. & Šegota, J., 2021.. Trgovinski rat između Sjedinjenih Američkih Država i Kine. *Obnovljeni Život*, pp. 385-401.

USTR, 2018. *Office of the United States Trade Representative*. [Mrežno] Available at: <https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2018/june/ustr-issues-tariffs-chinese-products>

[Pokušaj pristupa 1 Veljača 2022].

World Trade Organization, 2018. *World Trade Report 2018, The future of world trade: How digital technologies are transforming global commerce*, Ženeva: World Trade Organization.

Zhang, Y., 2018. The US–China Trade War: A Political and Economic Analysis. *Indian Journal of Asian Affairs* , June - December, pp. 53-74.

Popis slika

Slika 1. Utjecaj globalizacije.....	13
Slika 2. Porterov dijagram.....	15
Slika 3. Instrumenti trgovinske politike	20

Životopis studenta

IVAN VIDOVIĆ

OSOBNNE INFORMACIJE:

Datum rođenja: 07.12.1996.

Adresa: Zagreb, Hrvatska

E-mail: ivanvidovic1996@gmail.com

Kontakt broj: +385(0)95/884-2849

Vozačka dozvola: B kategorija

SAŽETAK:

Student sam apsolvirao godinu Ekonomskog fakulteta u Zagrebu na smjeru Trgovina i međunarodno poslovanje. Do završetka studija ostao mi je diplomski rad nakon čega stječem titulu Magistra ekonomije (300 ECTS).

Prethodno radno iskustvo stekao sam tijekom školovanja putem studentskih poslova, na sljedećim pozicijama: promotor, animator i konobar.

Prvi mi je posao bio promoviranje/animiranje za Kraš d.d., od 2015. do 2018. na eventima u trgovačkim centrima, Eko-parku Kraš te na Kraševoj slatkoj Bajci koja se tradicionalno održava u mjesecu prosincu i traje dva do tri tjedna.

Tijekom turističkih sezona 2017. i 2018. radio sam kao konobar u restoranu na Jadranskoj obali gdje sam vodio nabavu pića i hrane, sudjelovao u pregovorima s trgovačkim putnicima iz različitih poduzeća.

Od 2017. do 2020. radio sam kao konobar za Kraš d.d. u njihovom Eko-parku te na različitim eventima koji su se organizirali u prostorijama Kraša.

Tijekom ljetne turističke sezone 2021. godine radio sam kao konobar u noćnom klubu te trenutno radim kao konobar u jednom zagrebačkom noćnom klubu.

OBRAZOVANJE:

(listopad 2015. – .) Ekonomski fakultet Zagreb; integrirani studiji Poslovne ekonomije; Smjer Trgovina i međunarodno poslovanje

Magistra ekonomije (mag. oec.); ECTS 300

RADNO ISKUSTVO:

2021.

Konobar

MINT club & more, Ul. Florijana Andrašeca 14, 10000, Zagreb (Hrvatska)

- konobar u MINT klubu & more

Konobar

585 Club Bol, Put Zlatnog Rata 52B, 21420, Bol (Hrvatska)

- konobar u 585 Clubu

2017. - 2020.

Konobar

Kraš - prehrambena industrija d.d. , Ravnice 48, 10 000 Zagreb (Hrvatska)

- konobar u Eko-parku Kraš
- konobar na različitim eventima održanim u prostorijama Kraša

2017. - 2018.

Konobar

Pizzeria Navis - Hrvatskih Domobrana 13, 21420, Bol (Hrvatska)

- konobar u pizzeriji/konobi Navis
- vodio nabavu pića i hrane
- sudjelovao u pregovorima sa trgovačkim putnicima iz različitih poduzeća

2015. - 2018.

Promotor/dječji animator

Kraš - prehrambena industrija d.d. , Ravnice 48, 10 000 Zagreb (Hrvatska)

- dječji animator na Kraševoj Slatkoj Bajci
- dječji animator na eventima održavanima u trgovačkim centrima - promoviranje proizvoda kompanije
- dječji animator na dječjim izletima u Eko-parku Kraš
- studentski posao

POZNAVANJE STRANIH JEZIKA:

- Engleski jezik: aktivno poznavanje jezika u govoru i pismu (C1)

RAČUNALNE VJEŠTINE:

- Rad i korištenje uredskog integriranog sustava MS Office (Excel, Word, Power Point, Outlook)
- Snalaženje u virtualnom svijetu, pretraživanje web-a i pronalaženje traženih informacija
- Društvene mreže (Facebook, Instagram)

INTERESI:

- Digitalni marketing, Mediji, Društvene mreže, Odnosi s javnošću
- Međunarodno poslovanje
- Trgovina i prodaja
- Analiza i poslovno planiranje